

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.

Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669

SPARTACUS

MAANDBLAD VAN DE
COMMUNISTENBOND SPARTACUS

Inhoud:

ONTWIKKELING EN PERSPECTIEVEN
VAN DE MASSABEWEGING IN SPANJE

DE BELGISCHE MIJNWERKERS-
STAKING VAN MEI 1935

DE GROTE FRANSE STAKINGS-
BEWEGING VAN JUNI 1936

APRIL 1946 - No. 2 - PRIJS 35 Ct.

Redactie:

TJEERD WOULDSTRA

Abonnementsprijs:

per kwartaal f 1.05

per jaar f 4.20

Administratie:

UITGEVERIJ „DE VLAM”
Trouringhstraat 8”
Amsterdam-W.

Postgiro:

No. 168797
t.n.v. Uitg. „De Vlam”
A'dam-W.

Ontwikkeling en Perspectieven van de massabeweging in Spanje.

Het algemene karakter van de massabeweging in Spanje

Terwijl de „democratische” regeringen een vriendschappelijke druk uitoefenen op Franco, om hem de onhoudbaarheid van zijn positie en de onvermijdelijkheid van zijn aftreden te doen inzien, terwijl onderhandelingen worden gevoerd over de samenstelling van de nieuwe regering, die hem zal moeten vervangen, dalen de bommen neer op de hoofden der Spaanse maquis. In Spanje heeft de klassenstrijd de vorm aangenomen van het gewapend verzet tegen de regering, thans in een strijd van partisanen tegen het officiële leger. Wij weten weinig van de omvang en nog minder van de organisatie van de strijd: naar zijn onmiddellijke doelstellingen kunnen wij slechts raden. Wel kan men uit de berichten afleiden, dat de strijd in de verschillende delen van Spanje een vrij grote omvang moet hebben aangenomen, hetgeen nog eens bewijst, dat de strijdende partisanen steunen op de actieve of passieve medewerking van zeer brede bevolkingskringen. Wij kunnen dus de partisanenstrijd zien als een voortzetting van de verschillende massabewegingen, die in Spanje gedurende de laatste halve eeuw tot ontwikkeling zijn gekomen. En wij begrijpen dat de strijd, die zich in Spanje ontwikkelt, dus ook wat zijn doelstelling betreft, een voort-

zetting zal moeten zijn van de vroegere bewegingen. Deze omstandigheid geeft ons een middel om, ondanks het vrijwel ontbreken van enige betrouwbare berichtgeving, toch iets over het algemene karakter van deze strijd en over zijn verdere perspectieven te weten te komen. Door aan te knopen bij dat, wat wij van vroegere massabewegingen weten, kunnen wij, althans in grote lijnen, aangeven, welke krachten er ook in de tegenwoordige bewegingen aan het werk zijn en welke ontwikkelingsmogelijkheden hier bestaan.

Wanneer wij deze weg willen inslaan, is het echter niet voldoende een beschrijving van de vroegere massabewegingen te geven. De nieuwe beweging is niet en kan niet zijn de mechanische voortzetting van wat vroeger geweest is. Want niet alleen, dat de binnen- en buitenlandse economische, zowel als politieke situatie van Spanje in vergelijking met vroeger grondige veranderingen heeft ondergaan, het moet ook duidelijk zijn, dat de ervaringen van vroegere acties noch aan de arbeiders en boeren, noch ook aan de regering ongebruikt voorbij zijn gegaan. De tegenwoordige strijd in Spanje heeft zich uit de vroegere ontwikkeld, maar hij heeft zich aangepast aan de nieuwe verhoudingen en bouwt voort op de resultaten van vroegere strijd. Wanneer wij ook deze omstandigheden willen analyseren, wanneer wij dus in het bijzonder de ontwikkeling van de strijd trachten na te speuren, moeten wij ook bij de beschrijving der vroegere massa-acties het verband met de algemene economische en politieke situatie van Spanje in het oog houden, moeten wij op het bijzondere karakter van de klasseverhoudingen in dit land ingaan.

moeten wij onderzoeken, op welke wijze deze omstandigheden hun stempel drukken op het algemene karakter van de strijd, op zijn organisatie en op die van de arbeidersbeweging in het algemeen, op de opvattingen in de hoofden der arbeiders, op de aard van de pogingen die zij ondernemen om de vraagstukken, waarvoor zij zich in het verloop van de actie geplaatst zien, op te lossen.

Wij moeten dus beginnen met het kenschetsen van deze algemene economische en politieke situatie en van de klasseverhoudingen in Spanje.

Spanje behoort niet tot de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen. Dat betekent niet, dat er in Spanje nog half-feodale verhoudingen zouden bestaan. Het grootgrondbezit, dat in Spanje vrijwel uitsluitend bestaat, heeft reeds lang een kapitalistisch karakter gekregen. Dit geldt niet alleen voor Andalusië, waar de grandes de eigenaars zijn van grote plantages van sinaasappelen, olijven en andere zuidvruchten, maar zelfs voor de meest achterlijke delen van de Spaanse hoogvlakte. Daar — in Castilië b.v. — zijn de boeren sinds lang niet meer horigen, zijn zij niet meer gebonden aan het land van de een of andere heer.

Integendeel. Het land, dat het eigendom is van den grootgrondbezitter, wordt telkens voor één jaar aan de boeren verpacht. Het recht der boeren om het land te bebouwen staat of valt dus met de vraag of zij in staat zijn jaarlijks de vereiste pachtsom op te brengen. Maar het land is schraal en vooral in tijden van crisis zijn de prijzen der landbouwproducten laag. Wanneer de boer de pacht niet kan opbrengen, blijft

't land braak liggen. De bevolkingen der dorpen moeten dan maar zien, hoe zij in het leven blijven. Zij voeden zich met gras, terwijl het land onbebouwd blijft liggen. Pogingen van de dorpsbevolking, om zich van dit land meester te maken en het dan voor de eigen levensmiddelenvoorziening in gebruik te nemen, worden met geweld door de politiemacht van de regering neergeslagen. De Spaanse burgerwachten, de „guardias civil” en de overvalcommando's van de politie, de „guardias de asalto” hebben zich in deze strijd tegen de dorpsbevolkingen een dodelijke haat op de hals gehaald.

Het is duidelijk, dat de Spaanse „grandes” deze acties van de bevolking om het land voor eigen behoeften in gebruik te nemen, met geweld moeten tegengaan.

Een toegeven zou betekenen, dat het land kan worden bebouwd, zonder dat de boeren verplicht zijn hun pacht af te dragen. Het betekent in feite afstand doen van hun eigendomsrecht op de grond. Maar omgekeerd is dit recht om de grond voor eigen behoefte te kunnen bebouwen voor de bevolking een kwestie van leven of dood. Hier staan de beide klassen onverzoenlijk tegenover elkaar. En al werd soms onder „democratische” regeringen een soort compromis tot stand gebracht, doordat men de bevolking niet verhinderde zich van kleine stukjes land meester te maken, waarmee in de eerste nood kon worden voorzien, terwijl men tussenbeide kwam, zodra de beweging grotere vormen aannam, een dergelijk compromis was steeds slechts het uitgangspunt voor nieuwe botsingen. Noch de ene, noch de andere partij kon zich bij dit compromis neerleggen, want het was geen afdoende waarborg

tegen de honger en dus ook niet tegen nieuwe pogingen van „landroof”. Zodoende bleef op het land het verzet steeds smeulen; en of nu de regering een kleine tegemoetkoming aan de boeren toestond, of dat zij van het begin af aan met onverzoenlijk geweld tegen hun beweging optrad en deze neersloeg; de gespannen situatie werd op geen enkele wijze ontlast.

In deze bewegingen der boeren in de economisch meest achterlijke delen van Spanje treden de dorpsbevolkingen steeds collectief op. Het is onmogelijk, zich individueel eenig land toe te eigenen. Slechts dan, wanneer de bevolking van het dorp als eenheid optreedt en voortdurend gereed is het verworven bezit met de wapenen in de hand te verdedigen tegen de acties van de politietroepen, is hun bezit tot op zekere hoogte veilig. De actie der boeren kon daarom op niets anders gericht zijn dan op het collectief in bezit nemen van de grond en op het gebruiken hiervan voor eigen behoeften. Dat dit niet mogelijk was dan langs de weg van de gewapende opstand en dat deze direct de gecentraliseerde macht van staat en kerk — de machtigste grootgrondbezitter in Spanje — tegenover zich vond, was een ervaring van elke dag.

Wanneer we teruggaan naar de ontwikkeling der Spaanse arbeidersbeweging in de 19de eeuw, dan is het duidelijk, dat juist de bewegingen in deze achterlijke landbouwgebieden, toen meer nog dan nu, hun stempel moesten drukken op de Spaanse arbeidersbeweging in het algemeen. De opstandige boeren in Castilië vormden een belangrijk revolutionair element, een krachtige bondgenoot ook van de strijdende ar-

beiders. Deze bewegingen der boeren vormden één der peilers waarop het gebouw van het anarcho-syndicalisme is opgetrokken. De wezenlijke kenmerken van de anarcho-syndicalistische opvatting: het in gebruik nemen van de productiemiddelen (hier de grond) voor eigen behoeften, door kleine productieve collectiviteiten (hier de dorpsbevolkingen), het optreden door middel van de directe actie, d.w.z. direct vanuit de bedrijven, als productiegemeenschappen en niet langs de omweg van de agitatie door politieke partijen, de vijandigheid tegen de gecentraliseerde staatsmacht, de vijandigheid tegen de kerk; al deze verschillende eigenschappen vindt men, als een natuurlijk product der verhoudingen in deze bewegingen der boeren weer. Dat wil zeggen, dat het anarcho-syndicalisme alleen uit deze boerse beweging is voortgekomen; wij zullen zien, dat het zijn grondslag evenzeer vindt in de acties van andere delen van de Spaanse werkende bevolking. Maar de bijdrage, die deze beweging der boeren aan de ontwikkeling van de anarcho-syndicalistische ideologie gaven, moet zeker niet worden onderschat.

In dit verband is een vergelijking met de verhoudingen in Rusland zeer leerzaam. In Rusland waren de verhoudingen op het platteland in het algemeen anders dan in Spanje; de algemene karakteristiek „achterlijk”, waarmee men zo vaak allerlei verschillende toestanden over één kam scheert, geeft ook hier geen voldoende verklaring. In Rusland waren de economische verhoudingen op het land het feodale systeem feitelijk nog niet ontgroeid. De boeren waren niet meer in naam, maar toch nog feitelijk horigen; zij waren

vast verbonden aan het stukje land, dat zij bebouwden.

Door de landbouwhervormingen, die na de revolutie van 1905 waren afgekondigd, waren de boeren theoretisch de eigenaars van het land dat zij bebouwden, maar in de praktijk waren zij geheel afhankelijk van de grootgrondbezitter. De boeren bezaten immers niet de noodzakelijke landbouwwerktuigen, maar moesten deze van den grootgrondbezitter huren en nog door allerlei andere oorzaken — noodzaak om bepaalde gebruiksartikelen te kopen, belastingplicht, enz. — waren zij gedwongen zich geld te verschaffen. Ook dit bracht hen weer in afhankelijkheid van den grootgrondbezitter, op wiens land zij nu een zekere tijd als loonarbeider moesten werken. Voor verschillende „diensten”, zoals het lenen van geld of van werktuigen eisten de grootgrondbezitters bovendien nog een onbetaalde arbeidsprestatie van de kant van de boeren; de herendiensten vonden dus in werkelijkheid nog steeds plaats. Ook waren de boeren vaak gedwongen een deel van hun oogst aan den grootgrondbezitter af te staan. Dikwijls werd de afhankelijkheid zo sterk, dat de boeren gedwongen waren hun eigen stukje land aan den grootgrondbezitter te verpachten en konden zij zelf hierop in loon- en herendienst blijven werken. Het is duidelijk, dat onder deze omstandigheden bij de boeren het verlangen moest ontstaan het land, dat zij theoretisch in eigendom hadden, nu ook werkelijk te bezitten en de vijandschap van den boer keerde zich direct tegen den grootgrondbezitter. De doeleinden der boeren werden hier — vóór de revolutie van 1917 — geformuleerd in het program der sociaal-revolutionairen en de boeren zelf zetten

deze eisen in de grote massabewegingen van 1917 door.

Hun strijd hield in het verjagen van den grootgrondbezitter en de verdeling van het land onder de boeren. Hier dus niet de poging het land collectief te bezitten, maar juist het streven naar individueel kleinbezit, hier geen directe vijandschap, maar meer onverschilligheid tegenover de staat, daar het veel meer de grootgrondbezitter was, die als de direct zichtbare vijandelijke macht optrad. In Spanje kent men niet de grote onverdeelde landgoederen als in Rusland; het grootgrondbezit wordt op het land slechts vertegenwoordigd door de tussenpersonen, die van de „grandes” het recht hebben gepacht om de pachtgelden van de boeren op te verdienen en die hun eigen uitbuiting aan die van de „grande” toevoegen, door de ambtenarij, de politie en de geestelijkheid, door de centrale organisaties van staat en kerk dus.

Wij willen nu terugkeren tot Spanje om te zien, hoe de massa-actie zich in andere delen van het land en in andere lagen van de werkende bevolking ontwikkelde. Wij hebben reeds geproken over de rijke plantages van zuidvruchten in Andalusië. Ook deze plantages zijn het eigendom van grootgrondbezitters, maar zij worden niet verpacht aan een bevolking van boeren. De dorpsbevolkingen treden hier op als loonarbeiders. Hier verlopen de conflicten daardoor meer in de vorm van stakingen. Maar ook hier worden zij dikwijls verscherpt tot gewapende botsingen. De eigenaars van de plantages trachten onderkruipers aan te voeren uit andere delen van Spanje; de dorpsbevolking stelt zich te weer, de „guardias” grijpen in en het conflict is

losgebroken. Onder verschillende dictatoriale of democratische regeringen in Spanje hebben dergelijke conflicten zich voorgedaan.

Ook hier, in deze acties ontmoeten wij wezenlijke trekken van het anarcho-syndicalisme. Opnieuw hebben we hier de directe actie; de bevolking van één dorp, die tegelijkertijd de loonarbeiders levert voor één of enkele dichtbijeenliggende plantages treedt hier direct als strijdende eenheid op. De inzet van de strijd is evenals in Castilië een direct economische; de staat, of zij nu dictatoriaal dan wel „democratisch” wordt geregeerd, treedt op als de onverbloemde bondgenoot van den klassevijand. Er is geen denken aan, door een politieke actie de politiek van de regering te beïnvloeden; de organisatie in een democratisch gerichte, politieke arbeiderspartij is daarom zinloos. Want te duidelijk is in Spanje, dat de staat door zijn gehele organisatie, door zijn gehele structuur de directe vijand van de uitgebuite massa's is. De ambtenaren van de staat komen voort uit de klasse van „geletterden”, d.w.z. uit de adellijke en burgerlijke klassen; er is een onverzoenlijke tegenstelling tussen deze ambtenaren en de uitgebuite massa. De arbeiders en boeren zelf worden door het clericale onderwijs, het enige onderwijs dat in Spanje mag worden gegeven, in volkomen onwetendheid gehouden; een aanzienlijk deel van de bevolking is analfabeet. Deze omstandigheid verscherpt nog de vijandschap tussen de uitgebuitenen en de staat. Het heeft geen zin de staat in zijn toppen te veranderen, wanneer het gehele apparaat in zijn structuur en samenstelling de onverzoenlijke klassevijand van de uitgebuite massa

is. En het is dan ook geen wonder, dat verschillende hervormingsmaatregelen, die door „democratische” regeringen zijn uitgevaardigd, nooit zijn doorgevoerd; het is geen wonder, dat ook onder de „democratie” de guardias hun bloedige acties tegen de bevolking voortzetten.

Bij de Spaanse uitgebuitenen zet zich onder deze omstandigheden een geheel ander streven door; het streven, om zich van deze drukkende onwetendheid te bevrijden. De hervormingen op cultureel gebied staan daarom in het middelpunt van de belangstelling der anarcho-syndicalisten. Speciaal gaat het om de bestrijding van de macht van de kerk, om de reorganisatie van het onderwijs. Geen toeval is het, dat de activiteit van den vrijdenker-paedagoog Francisco Ferrer in Spanje zoveel opgang maakte, geen toeval is het ook, dat de Spaanse regering het eerste voorwendsel aangreep om deze Ferrer (na de grote staking van 1909) te vermoorden.

Een overgang tussen het agrarische en het industriële deel van Spanje hebben we in de mijngebieden van de Sierra Modena en van Asturië en Baskenland. De mijnen zijn evenals de spoorwegen, de telegraaf en allerlei industrieën voor een groot deel in handen van buitenlands kapitaal. Dit was althans zo vóór de oorlog en het zal waarschijnlijk ook nu nog zo zijn. Dat neemt niet weg, dat ook in deze gebieden een Spaanse uitbuitersklasse is, die zelfs nauw met de grootgrondbezittersklasse is verbonden.

De onderlinge economische afhankelijkheid van deze verschillende groepen van de Spaanse uitbuiters blijkt

heel duidelijk uit de in- en uitvoercijfers. Wij geven hier enkele cijfers voor het jaar 1930. De cijfers zijn afgerond in miljoenen peseta's.

Grondstoffen.	
Invoer	852
Uitvoer	377
Invoeroverschot	475
Afgewerkte producten.	
Invoer	1208
Uitvoer	526
Invoeroverschot	682
Voedingsmiddelen.	
Invoer	380
Uitvoer	1386
Uitvoeroverschot	1006

Uit deze cijfers blijkt, dat er een groot invoeroverschot is van grondstoffen en afgewerkte producten, welke invoer uit de export van levensmiddelen moet worden betaald. Op het eerste gezicht schijnt het vreemd, dat Spanje, dat een belangrijk grondstoffen producerend land is, hiervan een aanzienlijk invoeroverschot heeft. Voor een groot deel is dit een gevolg van de invoer van ruwe zijde en katoen voor de textielindustrie in Catalonië. Men ziet hieruit, dat de grondstoffenvoorziening van deze industrie moet stokken, zodra er een hapering komt in de uitvoer van levensmiddelen of zodra de prijzen hiervan op de wereldmarkt dalen. De Spaanse industriële bourgeoisie heeft

er dus direct belang bij, dat de agrarische uitbuiting bloeit, en zal de klasse der grootgrondbezitters alle steun geven in haar pogingen deze uitbuiting tot de hoogste trap op te voeren. De Spaanse ondernemers moeten er het hunne toe bijdragen, dat de grandes een zo groot mogelijke winst uit de boerenbevolking persen.

Uit de bovenstaande gegevens blijkt, dat de Spaanse industriëlen in hun winstmogelijkheden in grote mate afhankelijk zijn van de agrarische productie. De invoer van bijna een half miljard peseta's aan grondstoffen en van grote waarden aan machines kan slechts worden betaald uit de opbrengst van de binnenlandse verkoop van hun industrieproducten. Blijkbaar zijn de meer agrarische gebieden belangrijke afnemers voor de industrie. Hier moeten we natuurlijk voornamelijk aan de rijke bovenlaag denken. En wat zelfs nu nog geldt, is in vroegere perioden van de ontwikkeling in Spanje zelfs nog in hoger mate waar geweest, dat n.l. de industriële productie in Spanje geheel en al is opgebouwd op de grondslag, die wordt gelegd door de uitbuiting der boeren in agrarische districten. De beide klassen van de grootgrondbezitters en die der ondernemers zijn economisch en naar men op grond hiervan mag aannemen ook door bloedverwantschap zeer innig verbonden.

Dat betekent nog niet, dat de belangen der grootgrondbezitter en die der industriëlen in alle opzichten gelijk lopen. De agrarische productie is in Spanje buitengewoon achterlijk, wat geen wonder is, wanneer men bedenkt, dat de boer, die voor één jaar een stukje land kan pachten en die weet, dat hij er afgezet wordt,

wanneer hij de voorgeschreven pacht niet opbrengt, niet in de gelegenheid is, belangrijke verbeteringen in de productiemethode aan te brengen. En de grandes zelf hebben al even weinig lust in grote kapitaalsinvesteringen in een zo onzeker object als de Spaanse landbouw. In het tegenwoordige stelsel wordt het land tegen hoge prijzen verpacht, wanneer de agrarische producten op de wereldmarkt goede prijzen maken en het blijft in hoofdzaak braak liggen, wanneer de prijzen op de wereldmarkt laag zijn. Grote kapitaalsinvesteringen, in de vorm van de zo noodzakelijke bevoeiingswerken b.v. of van regelmatige bemesting van de bodem, zouden een voortdurende bebouwing van de grond noodzakelijk maken; zij zouden niet kunnen worden verenigd met het tegenwoordige genadeloze pachtsysteem, daar het eigen belang van de grande nu de snelle wisseling van bebouwing of zelfs het braak leggen van het land zou verhinderen. De verhouding van boer tot grootgrondbezitter zou een geheel andere worden, de boer zou als vaste pachter op het land worden toegelaten, onverschillig of hij de pachtsom kon opbrengen of niet. De tegenwoordige volkomen afhankelijkheid van den boer van den grootgrondbezitter zou worden doorbroken: de boer zou zijn macht gaan voelen en er op zijn minst in slagen de uitbuiting aanmerkelijk te beperken, tot schade van de winst van den grootgrondbezitter, ja hij zou een nog veel groter bedreiging voor de handhaving van het grootgrondbezit vormen dan thans reeds het geval is.

Zo stuit elke poging tot verbetering van de toestanden in de Spaanse landbouw, elke poging tot moderni-

sering af op de tegenstand van het grootgrondbezit. Maar de industriële ondernemers hebben toch wel enig belang bij een dergelijke modernisering. Want een vergroting van de welvaart van de boerenbevolking betekent voor hen een uitbreiding van hun afzetmogelijkheden, die voor het in stand houden van hun industrie van zo grote betekenis zijn. Natuurlijk kunnen ook zij dit streven naar modernisering niet konsekvent doorzetten, daar zij uiteindelijk toch erbij zijn geïnteresseerd, dat de uitbuiting der boeren op het land blijft voortbestaan: zo blijft hun oppositie tegen het grootgrondbezit beperkt tot het streven naar kleine, op de basis van de bestaande klasseverhoudingen mogelijke hervormingen.

Deze oppositie geldt vooral ook de overheersende positie van de kerk. De katholieke kerk in Spanje is de grootste geestelijke en wereldlijke organisatie van het grootgrondbezit, volgens de bestaande wetgeving beheerst zij het gehele geestelijke leven. De industriële bourgeoisie echter heeft in dit opzicht een zekere zelfstandigheid nodig, een mogelijkheid tot ontplooiing van een eigen geestelijk leven, een vrijheid van denken en onderzoek, van onderwijs en wetenschap. Zij heeft dat nodig, niet alleen voor haar zelf, maar zij moet ook trachten de Spaanse massa's, voor zover zij nog onder de geestelijke ban van de katholieke kerk staan, onder haar eigen geestelijke heerschappij te krijgen. Zo streeft zij naar beperking van het clericale onderwijs en naar de organisatie van het onderwijs door de staat, en in Catalonië, het voornaamste industriële gebied van Spanje, streeft zij zelfs naar een zekere mate van nati-

onale zelfstandigheid. Maar ondanks al deze hervormingspogingen, blijft toch de industriële bourgeoisie afhankelijk van en daardoor gebonden aan het grootgrondbezit en dat des te sterker, naarmate de Spaanse uitbuitenden meer revolutionair optreden en daardoor de uitbuitende klassen, in het gemeenschappelijke gevaar, dat hen beiden bedreigt, naar elkaar toedrijft.

In de bovengenoemde mijngebieden zijn de verschillende dorpen gegroepeerd naar de ligging der mijnen. Weer heeft men hetzelfde, dat de dorpsbevolking tegelijk een productieve eenheid vormt. Natuurlijk wordt hier ook de landbouw beoefend, maar de mijnbouw en de daarbij behorende industrie bepalen het economisch karakter van het land. Deze industrie is echter slechts weinig ontwikkeld; het in Spanje gewonnen ijzererts b.v., wordt voor een aanzienlijk deel in ruwe toestand uitgevoerd, om in buitenlandse hoogovens te worden verwerkt. Toch zijn er verschillende hulpindustrieën voor de mijnbouw, zoals b.v. fabrieken van ontplofbare stoffen in Asturië.

De strijdacties in deze gebieden dragen ook weer hetzelfde karakter van het collectief optreden van de dorpsbevolkingen, die tevens productie-eenheden zijn. Ook hier heeft men dus de directe actie, die direct aanknoopt bij de bedrijven. Dikwijls gaan de stakingen gepaard aan bedrijfsbezetting en zelfs aan een op gang brengen der bedrijven voor eigen behoeften. Zo hebben b.v. de Asturische mijnwerkers zich in verschillende acties van ontplofbare stoffen voorzien, waarvan ze een soort handgranaten maakten. Het optreden van

deze „dinamiteros" in de Spaanse massa-beweging is bekend.

In Catalonië tenslotte, heeft men het enige deel van Spanje, dat een zekere industriële ontwikkeling heeft doorgemaakt. Wij spraken al van de Catalaanse bourgeoisie, die enerzijds nauw verbonden aan de klasse der grootgrondbezitters, toch naar een zekere politieke onafhankelijkheid streeft. Het streven van deze bourgeoisie heeft echter weinig te maken met de acties der arbeiders.

De uitbuiting in de Catalaanse industrie is heel zwaar. We kunnen dat begrijpen, wanneer we zien, hoe de Catalaanse industrie gedwongen is grondstoffen en machines op grote schaal uit het buitenland in te voeren, terwijl zij haar producten blijkbaar hoofdzakelijk op de binnenlandse markt moet afzetten. Dit brengt haar reeds in een zeer onvoordelige positie, waar dan nog de zware kapitaalsverplichtingen tegenover de buitenlandse geldschietters bijkomen. Om de productie rendabel te maken moeten de lonen dus tot het uiterste minimum worden omlaag gedrukt. Daartegenover staan levensmiddelenprijzen, die zo hoog mogelijk worden gehouden, omdat hieruit een belangrijk deel van de winsten van het grootgrondbezit, waarvan ook de industriële bourgeoisie economisch afhankelijk is, wordt geput. Wanneer dan daarbij komt de wereldcrisis, die het eerste de uitvoer van zuidvruchten, waarop de Spaanse economie voor zo'n belangrijk deel drijft, treft, dan is het duidelijk, dat de economische positie der Catalaanse arbeiders niet anders dan zeer slecht kan zijn.

De industrie in Catalonië is niet alleen textiel-industrie. Belangrijk zijn ook de montagewerkplaatsen

voor automobielen, enz. De zwaarindustrie is daarentegen slechts weinig ontwikkeld. Van zeer grote betekenis is natuurlijk de haven en economisch belangrijk zijn ook de levensmiddelenbedrijven, waaronder begrepen het hotel- en restaurantwezen.

Over het algemeen heeft men in Catalonië niet de reuzenbedrijven, die men in de kapitalistisch hoog-ontwikkelde landen vindt, maar meer kleine en middensoort bedrijven. Ook zijn deze bedrijven niet alle in Barcelona, het voornaamste centrum, gedeeltelijk zijn ze verdeeld over kleinere plaatsen. Van enige groot-scheepse organisatie der industrie is geen sprake.

Een reformistische arbeidersbeweging heeft zich ook in Catalonië niet kunnen ontwikkelen. Ieder parlementaire activiteit was in Spanje gedurende lange jaren onmogelijk en ook een erkende vakbeweging kon hier niet groeien. De zeer uiteenlopende economische ontwikkeling en structuur van verschillende delen van Spanje maakt trouwens toch al de groei van een algemene centralistische organisatie onmogelijk. Ook in Catalonië bewoog de strijd der arbeiders zich langs andere banen. Ook hier was het het directe optreden der arbeiders in de bedrijven dat de doorslag gaf en ook hier hebben we verschillende malen kunnen zien, hoe de arbeiders probeerden de bedrijven voor eigen behoeften in werking te zetten.

In het algemeen vinden we in de acties der Spaanse arbeiders en boeren de lijn, die tenslotte zijn uitdrukking vindt in de anarcho-syndicalistische opvatting. Wij vinden de directe actie, uitgaande van kleine collectieven, dorpsbevolkingen, afzonderlijke bedrijven of

bedrijfstakken; het streven in iedere actie de bezittende klasse geheel uit te schakelen en te komen tot een overname der bedrijven; aan de andere kant een zeer geringe organisatie, strijd tegen ieder centralisme, verdediging van een federatief systeem van losse, vrijwillige samenwerking, geringe activiteit op politiek en zeer grote activiteit op cultureel gebied. Wij kunnen deze tendensen verklaren uit de algemene economische structuur van Spanje en van de bijzondere situatie in de onderscheiden delen. Wij zullen nu verder moeten nagaan hoe de massabewegingen in Spanje zich concreet hebben ontwikkeld.

Kort overzicht van de geschiedenis van de massa-beweging in Spanje tot aan de burgeroorlog.

Reeds in de tweede helft van de 19de eeuw komen in Spanje verschillende bewegingen voor, waaruit het verzet der arbeiders en boeren tegen de uitbuiting blijkt. In de 20ste eeuw bereiken deze bewegingen een hoogtepunt in de grote staking van 1909, die zich richt tegen de pogingen van de Spaanse regering in Marokko een koloniale oorlog te voeren. In al deze bewegingen spelen de anarcho-syndicalistische organisaties een grote rol. Deze organisaties vormen een soort vakbeweging met een uitgeproken federatief karakter, waarvan de kernen worden gevormd door de bedrijfscomité's. Zolang de beweging nog niet uitgroeit boven het niveau van een grote, algemene staking, ondersteund door gewapende acties, blijken deze organisaties buitengewoon doelmatig. De bedrijven, waarvan de kracht van de beweging uitgaat, sturen direct hun afgevaardigden, die in verschillende samenvattende comité's tot

algemene regelingen en besprekingen komen. Voor omvangrijke organisatorische problemen waren de bewegingen echter nog niet gesteld.

Als gevolg van de wereldcrisis ging na 1929 een nieuwe golf van massabewegingen door Spanje. In Juli 1931 brachten zij de monarchie ten val. De politieke hervormingen, die hiermee gepaard gingen, leidden echter niet tot economische vernieuwing. Om deze tot stand te brengen waren de uitgebuitenen op hun eigen kracht aangewezen. Zo laaiden de massa-acties opnieuw op. De nieuwe, burgerlijk-democratische regering trad hiertegen scherp op en trachtte de bewegingen met geweld neer te slaan.

Maar de klassenstrijd in Spanje kon niet meer worden onderdrukt. En zo trachtte men door een verdere „democratisering” van de regering aan de eisen der arbeiders en boeren enigszins tegemoet te komen. In December 1933 kondigde de regering, die nu onder sterke sociaal-democratische invloed stond, een wet af, waarbij het grootgrondbezit werd onteigend en het clericale onderwijs verboden. De monarchistisch gezinde grandes zouden bovendien geen schadeloosstelling ontvangen, maar naar Afrika worden gedeporteerd. Deze wet is echter nooit werkelijk doorgevoerd. Het staatsapparaat, dat geheel in handen was van de heersende klassen, saboteerde. En zo bleven de massabewegingen voortgaan. Tenslotte zag ook de „democratische” regering zich gedwongen met geweld hiertegen op te treden. „Casas Viejas” (Oude huizen), de naam van het plaatsje waar de door de „democratische” regering afgezonden guardias een bloedbad aanrichtten, werd

de strijdroep van de revolutionaire arbeiders en leverde een blijvende herinnering aan de dodelijke vijandschap ook van deze „democratie” tegen de Spaanse uitgebuitenen.

Nadat de pogingen van de „democratische” regering om de massabewegingen door een lichte toegeeflijkheid in te dammen waren mislukt, deed de reactie een nieuwe poging om deze beweging met geweld te onderdrukken. In October 1934 kwam het anti-revolutionaire blok onder leiding van Lerroux aan de macht.

Deze machtsovername was het sein tot nieuwe bewegingen in verschillende delen van Spanje, met name in Asturië en Catalonië. In Catalonië zette de bourgeoisie een seperatistische actie op touw. De burgerlijk-democratische regering Companys proclameerde de nationale onafhankelijkheid van Catalonië. De anarcho-syndicalistische vakorganisatie, de CNT, verklaarde zich tegen deze beweging, die, naar haar mening, voor de arbeiders geen perspectieven bood, omdat het hier een zuiver politieke en burgerlijke agitatie gold. Het gevolg was, dat de stakingen, die in enkele bedrijven uitbraken slechts geringe omvang kregen; de proclamaties van de CNT, die zich tegen de gehele beweging richtten, verhinderden een grote uitbreiding. De opstand werd door het geweld van de gewapende macht gebroken.

Een soortgelijke houding werd door de CNT in geheel Spanje ingenomen, de Asturische districten uitgezonderd. Overal, behalve in Asturië, verklaarde de CNT zich tegen een beweging, die slechts een politieke inzet had. Natuurlijk speelt de vijandschap tussen de oude „democratische” regering en de organisatie der revolu-

tionaire arbeiders een grote rol; de CNT weigerde steun te verlenen aan de moordenaars van Casas Viejas. En ook tegenover de regering Companys, die als een van haar eerste regeringsdaden een aantal bekende syndicalisten liet arresteren, stond zij openlijk vijandig. Maar toch blijkt uit deze houding van de CNT een grote zwakte. Zij begreep niet voldoende, dat de arbeiders, die spontaan tegen de reactionaire staatsgreep in verzet kwamen niet voor burgerlijke, maar voor hun eigen belangen vochten en zij vond niet de weg de beweging voorwaarts te stuwten tot groter omvang en groter diepte.

Alleen in Asturië, waar het verzet tegen de staatsgreep direct in een proletarische machtsstrijd uitmondde, steunde de CNT de beweging. Asturië, met als centrum Oviedo, was een bijna zuiver proletarisch mijnwerkers-district. De arbeiders maakten zich hier meester van de productie en organiseerden door middel van hun eigen organisaties de distributie. De organisatie van de beweging verliep hier op een bredere grondslag dan op die van de CNT alleen. De organisatie ging direct uit van de bedrijfspersonelen, door de vorming van bedrijfscomité's. De naam van deze organisatie, UHP, d.i. Unie van Proletarische Broeders, drukt ook geen enkel verband met enige speciale politieke richting of vakorganisatie meer uit.

De organisatie van productie en distributie door de UHP had voornamelijk betrekking op levensmiddelen en wapenen. Voor de productie hiervan hadden de mijnwerkersdorpen een grote betekenis. Doordat de dorpsbevolkingen en bedrijfspersonelen direct voor dit prac-

tische doel werden georganiseerd, terwijl de eenheid niet werd vertroebeld door politieke verschillen, kon de beweging een grote kracht ontwikkelen.

De proletarische organisatie wist zich met kracht te handhaven tegen alle pogingen om haar te dwarsbomen, maar ook tegen het streven van afzonderlijke individuen om, van de gelegenheid profiterende, zichzelf ten koste van de gemeenschap te bevoordelen. Een slager, die de distributieregeling ontdukte, onderging in een spontane woedeuitbarsting van de bevolking het lot van zijn varkens. Wie werd betrapt bij plundering of dronkenschap werd op staande voet neergeschoten, onverschillig wie hij was. Door deze strakke maatregelen, die blijkbaar de instemming van de gehele bevolking hadden, werd verhinderd, dat de beweging verliep door de zelfzucht of onverschilligheid van kortzichtige of klassevijandige individuen.

De Asturische proletariërs hebben zich tenslotte niet kunnen handhaven tegen het geconcentreerde militaire geweld. Na een reeks van zware luchtbombardementen werd Oviedo, ondanks de heldhaftige tegenstand der arbeiders — die ook hier optraden in de vorm van georganiseerde strijdgroepen — tenslotte door de Moorse troepen veroverd. Het bloedbad, dat op deze verovering volgde, is slechts te vergelijken met dat na de Parijse Commune. Het totaal aantal doden bedroeg meer dan twintig duizend. Ondanks de zware nederlaag wisten afzonderlijke groepen zich in de bergen te handhaven, van waaruit zij de strijd tegen de regeringstroepen voortzetten.

Maar lang heeft de regering Lerroux zich niet kun-

ren handhaven. In Februari 1936 leidden de parlementsverkiezingen volkomen tegen de verwachting der regering, die over alle propagandamiddelen beschikte, tot een grote „linkse” overwinning. Deze overwinning was het sein tot nieuwe opstanden. In Madrid weigerden politie en militairen op de massa's te schieten en sloten zich bij hen aan; een pantserwagen reed met de rode vlag door de straten. In alle delen van het land werden de gebouwen van de arbeidersorganisaties weer geopend. Mouterijen braken uit in de gevangnissen, waar oppositionelen en revolutionairen zaten opgesloten; op sommige plaatsen werden gevangnissen bestormd.

Reeds direct keren de nieuwe, aan de macht gekomen „linkse” partijen zich tegen deze beweging. Voor de vertegenwoordigers der burgerlijk-republikeinen en sociaal-democraten heeft de verkiezingsoverwinning reeds alle problemen opgelost. In Valencia en Saragossa, waar de ontboden militairen niet tegen de muiters in de gevangnissen wensten op te treden en zelfs de artillerie onbruikbaar bleek, waren het de vertegenwoordigers dezer „linkse” partijen, die als bemiddelaars optraden en tenslotte door de belofte van spoedige in vrijheidstelling er in slaagden de muiters tot overgave te bewegen.

Van enige werkelijke tegemoetkoming van de zijde der nieuwe regering tegenover de arbeiders is geen sprake. De sociaal-democraten onder leiding van Caballero zijn zo voorzichtig zich aan iedere medeverantwoordelijkheid te onttrekken en laten de regering geheel in handen van de linkse republikeinen onder leiding van Azaña en het Centrum. Voor het overige

steunen zij de regering. Op de dag der verkiezingen geven zij een proclamatie uit, gericht tegen eventuele werkstakingen. En ook verder doen zij alles om de telkens opnieuw oplaaiende massabewegingen door hun propaganda in de kiem te smoren.

Dit gelukt hun echter slecht. Wanneer de politieke gevangenen niet snel genoeg in vrijheid worden gesteld, of wanneer alleen de niet-revolutionairen worden bevrijd, worden de gevangnissen bestormd. Boeren maken zich meester van het land. Kerken, kloosters en landhuizen worden verbrand. Stroomvluchtelingen in auto's trekken over de grens. Door het gehele land vinden grote en felle stakingsacties plaats. In de Zuidelijke districten houden de arbeiders de mijnen bezet. Op enkele bedrijven, die zich buiten de staking plaatsen, worden terroristische aanslagen gepleegd. Aanvankelijk waagt de regering het nauwelijks, de gewapende macht op te laten treden. Vaak dwingt zij zelfs de ondernemers toe te geven, uit angst een nog grotere uitbreiding der beweging te provoceren. Maar wanneer de bewegingen steeds groter omvang gaan aannemen, tracht zij deze toch door middel van de reactionaire „guardias” te breken. De strijd laait hierdoor slechts te heviger op. Uit alles blijkt, dat de toestand zo niet langer kan blijven gehandhaafd. Eén van beiden, of de massabewegingen moeten zich lucht verschaffen, de regering omver werpen en werkelijk ingrijpende sociale hervormingen teweeg brengen, of de reactie moet doorgrijpen en de opstandige beweging der massa's nu radicaal neerslaan. Temidden van deze groeiende tegenstelling handhaaft zich de Volksfrontregering in

een soort wankelbaar evenwicht. Haar basis, haar enige rechtvaardiging is deze nog niet uitgevochten tegenstelling, waardoor geen der beide maatschappelijke stromingen, noch de revolutionaire, noch de reactionaire, zich geheel en al kan doorzetten. De Volksfrontregering probeert beide voor haar gevaarlijke tendensen in te dammen zonder tegen één van beide radicaal te kunnen optreden, want dit zou tot de overwinning van de andere en daarmee tot de vernietiging van de basis van het Volksfrontregiem kunnen leiden. Zo aarzelt de Volksfrontregering in haar optreden tegen de massa's, zoals zij aarzelt tegen de fascist. Maar langzamerhand wordt haar optreden meer bepaald, wanneer de massabewegingen steeds groter vorm aannemen. Steeds meer helt de Volksfrontregering dan over naar de kant, waarvan het evenwicht het meest bedreigd wordt, dat is naar de kant van de reactie.

Zo was de situatie aan de vooravond van de burgeroorlog en uit deze toestand is de grootste strijd voortgekomen, die het Spaanse proletariaat tot nu toe heeft gestreden.

De Spaanse burgeroorlog.

De onmiddellijke aanleiding tot de burgeroorlog is een duidelijke demonstratie van het karakter van de Volksfrontregering en op de wijze waarop haar langzamerhand de macht uit de vingers gleed. Een moord op een politie-officier, gepleegd door een fascist, was voor de politie aanleiding om weerwraak te nemen. De Volksfrontregering miste de kracht om zelf tegen de

fascistische moordenaars op te treden; zo was de politie op zich zelf aangewezen en had de moord op de fascist Sotelo plaats. Voor de fascist was deze moord als het ware het sein tot de opstand; een toestand waarin de machtsapparaten van de staat zelfstandig gingen handelen en ook tegen hen optraden, konden zij niet dulden.

De opstand begon in diverse garnizoens in Marokko. Na een korte strijd waren de fascist meester in de gehele kolonie. In Spanje zelf sloten de officieren van vele garnizoens zich bij de opstandelingen aan. Ook op de vloot was dat het geval. Op verscheidene schepen antwoordden de matrozen echter door hun officieren gevangen te nemen. Op verschillende schepen is in de eerste dagen hard gevochten en werden de officieren gedood.

De tijd, die nodig was om de contra-revolutionaire opstand van de garnizoens in Marokko naar die in Spanje te doen overslaan, was voldoende om overal de arbeiders te alarmeren. Grote massa's begaven zich op de straten en belegerden de kazernes, waar de opstandige troepen zich bevonden. In vele gevallen keerden de soldaten zich toen tegen hun officieren, die werden gearresteerd. Door het optreden der arbeiders werden Madrid, Barcelona, Malaga en verschillende andere steden voor een fascistische overrompeling gespaard.

De Volksfrontregering gaf in deze eerste tijden slechts blijken van absolute onmacht. Zij liet de ene proclamatie na de andere los, waarin werd verklaard, dat zij de toestand volkomen meester was. In werkelijkheid was

dat in het geheel niet het geval. De fascistische opstand werd niet bezworen door de Volksfrontregering, wier gezagsapparaat aan het muiten was geslagen, maar door de arbeiders, die niet op de regeringsparolen wachtten, maar de kazernes en arsenalen bestormden en zich van wapens voorzagen. Ook tegenover de arbeiders was de Volksfrontregering de toestand in het geheel niet meester. Haar pogingen, de bewegingen onder haar contrôle te brengen, faalden, althans in deze eerste dagen. De regering moest bij decreet de bewapening der arbeiders sanctioneren; tegelijk trachtte zij echter de arbeidersmilities ondergeschikt te maken aan het trouw gebleven kader van het regelmatige leger. De soldaten behorende tot troependelen, waarvan de officieren in opstand waren gekomen, werden met verlof, d.w.z. naar huis gezonden. Dit decreet maakte officieel een einde aan de verplichting de officieren te gehoorzamen; tegelijk liet het echter deze officieren in functie en trachtte de revolutionaire eenheid onder de soldaten te versnipperen. Eerst op 29 Juli, 12 dagen na de opstand, vaardigde de regering een decreet uit, waarbij verschillende hooggeplaatste militairen, met verlies van rang en soldij buiten de gewapende macht werden geplaatst.

Decreten werden uitgevaardigd tegen de gewapende patrouilles der arbeiders, die de stad onder hun contrôle hielden. Veel succes hadden deze maatregelen echter niet. In werkelijkheid groeide de revolutionaire beweging de regering steeds meer over het hoofd. Geen wonder, dat zij in deze hachelijke positie onderhandelingen aanknoopte met de fascisten om te trachten tot

een vergelijk te komen. De revolutionaire acties der arbeiders maakten echter al deze pogingen tot een hopeeloos ondernemen.

Aan een mobilisatie-oproep, die door de regering werd afgekondigd met de bedoeling weer een regelmatig leger op de been te helpen onder leiding van de oude beroepsofficieren, werd geen gevolg gegeven. De dienstplichtigen kwamen of in het geheel niet op, of zij bleven niet langer dan een dag in de kazerne en verlieten deze na hun militaire uitrusting te hebben vernietigd. Zeer druk liep het echter bij de aanmeldingsbureaux, die waren opgericht voor vrijwilligers door CNT, FAI, UGT, PSU, POUM en andere organisaties. Hier werden de vrijwilligers ingelijfd in de verschillende arbeidersmilities, die ieder onder de vaan van hun eigen organisatie uittrokken om de fascisten te bestrijden.

Wij schetsen de toestand, zoals die zich in de eerste dagen ontwikkelde in Madrid, onder de ogen van de Volksfrontregering. In andere delen van Spanje ging het niet veel anders. Overal beheersten de arbeiders de straat en stoorden zich niet aan de decreten van de regering. Overal vormden zij hun eigen milities. In Asturië weerklonk het oude wachtwoord UHP. In Barcelona stoorden de arbeiders zich niet aan het regeringsparool om de algemene staking op te heffen; zij volgden slechts de parolen van de CNT. De bedrijven stonden onder leiding van de bedrijfscomité's, de ondernemers waren voor een groot deel gevlucht.

Ook tegen de kerk keerde zich de actie der arbeiders: kloosters en kerken werden verbrand, de priesters en monniken hielden zich schuil.

Ook in Barcelona kwamen de anti-fascistische milities tot stand. Om de voedselvoorziening van deze milities te regelen, werden door de landelijke syndicaten der CNT grote hoeveelheden voedsel gratis ter beschikking gesteld. In de stad werden een reeks volksrestaurants geopend, waar milicianos, leden der comité's en anti-fascistische buitenlanders die daarvoor een kaart hadden gekregen, zich gratis van voedsel konden voorzien. De arbeiders in de bedrijven eisten en verkregen een loonsverhoging van 15%.

De macht van de bedrijven was praktisch geheel in handen der bedrijfspersonelen, die, door middel van de door hen gekozen comité's, de productie organiseerden. In de straten patrouilleerden de arbeidersmilities. Maar hoe sterk hier ook de arbeidersmacht naar voren trad, in haar functie bleef zij beperkt.

De milities waren samengesteld uit verschillende, onafhankelijke afdelingen. De anarcho-syndicalistische organisaties CNT en FAI, de reformistische vakvereniging, de UGT en de volksfrontpartijen (voornamelijk de PSU, de vereniging van sociaal-democraten en stalinisten), tenslotte de POUM, of „Partij der marxistische arbeiders-eenheid“, die het links-socialistische element vertegenwoordigde, hadden alle hun eigen wervingsbureaux en hun eigen milities. Een soort samenwerking kwam tot stand door de instelling van het militie-comité, waarin deze verschillende afdelingen waren vertegenwoordigd. Maar bij de bestaande scherpe politieke tegenstellingen kon van een werkelijke samenwerking geen sprake zijn. Van het begin af aan probeerden de volksfrontpartijen de revolutionaire

groeperingen in een hoek te drukken door hen de wapens af te nemen of naar afgelegen plaatsen van het front te dirigeren.

Op een dergelijke wijze als het militie-comité werd ook een „economische raad“ samengesteld. Ook hier ging de samenwerking in de organisatie met dezelfde moeilijkheden gepaard. Het gevolg was, dat de levensmiddelenvoorziening van de stad en de wapenvoorziening van de fronten zeer slecht werden geregeld. De maatregelen, die door de ene richting werden voorgestaan, werden door de andere gesaboteerd.

Dat de arbeiders in Catalonië het voorbeeld van hun Asturische strijdmakkers niet volgden en niet onmiddellijk zelf deze taken organiseerden, moet aan verschillende oorzaken worden toegeschreven. Stellig is één van deze oorzaken de anarcho-syndicalistische opvatting en het grote vertrouwen in de CNT. In Asturië, met zijn bijna uitsluitend proletarische bevolking lagen de problemen voor de arbeiders vrij eenvoudig. Maar in Catalonië bestond een vrij uitgebreide middenstand. Bovendien was Catalonië het centrum van de internationale belangensfeer. Met deze beide machten zou de arbeidersklasse in botsing komen, wanneer zij haar eigen doeleinden op radicale wijze trachtte te verwezenlijken. Deze strijd durfden de arbeiders en durfden ook de organisaties der arbeiders, met name CNT-FAI niet aan. Voor de reformistische en stalinistische partij-organisaties speelde deze gehele vraag natuurlijk geen rol.

De anarcho-syndicalistische opvatting had steeds de nadruk gelegd op de macht van de arbeiders in de bedrijven, op de directe actie vanuit deze bedrijven, maar

zij had het probleem van de organisatie verwaarloosd. Over de oorzaken van dit verschijnsel hebben wij reeds gesproken: wij weten, hoe het voortkwam uit de omstandigheden, waaronder zich in vroegere jaren de mas-sabeweging in Spanje had ontwikkeld en in het bijzonder uit de uit vroegere ervaring voortgekomen vijandigheid tegen elke centrale organisatie. Zo zette zich in de hoofden der arbeiders de opvatting vast, dat het doel van de revolutionaire strijd was het organiseren van een vrij-communistische samenleving, waarin de verschillende bedrijven, onder leiding van hun respectieve comités als vrije en onafhankelijke krachten naast elkaar zouden staan, terwijl hun onderlinge verbindingen slechts door het vrije verdrag zouden worden geregeld. Volgens deze opvatting was het voldoende, wanneer de arbeiders maar stevig vasthielden aan deze macht in de bedrijven, wanneer zij steeds de parolen van hun eigen organisatie, de CNT — die als een vrij verbond van bedrijfsorganisaties werd gezien — zouden opvolgen. Zoals de toestand zich nu in de praktijk ontwikkelde kon men niet steeds radicaal ingrijpen; men moest berusten in de samenwerking met reformistische organisaties als UGT en PSU of zelfs met de links-republikeinen. Maar bij deze samenwerking behielden de arbeiders volgens de opvatting der syndicalisten toch steeds de sleutelpositie, zolang zij de bedrijven in hun macht hadden. Zo kon de CNT uitvaren tegen de bureaucratie in het militie-comité en andere soortgelijke organisaties of tegen de regeringsdecreten, maar een direct gevaar zag zij niet in de werkzaamheid van deze apparaten.

Het denkbeeld dat hij, die de draden van de maat-

schappelijke organisatie in handen heeft, uiteindelijk ook het bedrijfsleven moet beheersen en de macht der arbeiders in de bedrijven moest breken, kon bij de aanhangers van de CNT niet opkomen. Immers, dit zou betekenen de erkenning, dat de bedrijfsarbeiders niet op de basis van het vrije verdrag een communistische maatschappij konden verwezelijken. Het zou betekenen de erkenning, dat de maatschappij niet buiten een centrale organisatie kon, het zou betekenen het prijsgeven van de kerngedachte van de vrij-communistische leer van het anarcho-syndicalisme. Zo verzuimde de CNT, ondanks haar leuze dat de strijd tegen Franco gepaard moest gaan aan het doorvoeren van de revolutie, de strijd tegen de volksfrontorganen op radicale wijze aan te binden. Op haar wijze voerde de CNT de revolutie door. Zij bracht allerlei sociale voorzieningen tot stand, zoals een gedwongen verlaging der huishuren, het instellen van een bank voor volkscrediet, de reorganisatie van het onderwijs, het organiseren van een uitgebreid restaurant- en ontspanningswezen ten behoeve van de arbeiders; alle delen van het maatschappelijke leven werden gaandeweg beheerd door haar syndicaten. Maar de centrale organisatie bleef in handen van de bureaucratistische apparaten, samengesteld uit de verschillende partij-groeperingen en van de regering.

Alleen in Asturië wist de macht der arbeiders zich op werkelijk radicale wijze door te zetten. De regering te Madrid trachtte tegen dit proletarische element een tegenwicht te scheppen door het autonoom verklaren van het aangrenzende Baskenland, waardoor zij het conservatief-burgerlijk element der katholieke Basken op haar

hand kreeg. En Franco richtte zijn eerste operaties juist op dit revolutionaire gebied, dat door de bezetting van Irún van het overige Spanje werd afgesneden. Daarna wierp hij de hoofdmacht van zijn troepen in de strijd tegen Oviedo, dat na maandenlange, heldhaftige strijd viel. Het verzet der dinamiteros in de bergen heeft Franco echter nooit kunnen breken.

Door het ingrijpen van de fascistische machten van Duitsland en Italië, ondersteund door de non-interventie-politiek van Frankrijk en Engeland werden de fascistische troepen steeds beter uitgerust met wapens en voorzien van soldaten, terwijl het verzet in het anti-fascistische deel van Spanje geïsoleerd bleef. Het is hier niet de plaats de politiek der buitenlandse grootmachten t.a.v. Spanje te analyseren, maar de uitwerking van deze politiek op de binnenlandse ontwikkeling was van grote betekenis. De Volksfrontregering werd van de aanvang af met wapens gesteund door de regering Cardenas in Mexico. Rusland begon eerst na drie maanden zijn leveringen, nadat het belangrijke toezeggingen had gekregen en de communistische partij, die in Spanje als arbeiderspartij nooit enige betekenis had gekregen, belangrijke machtsposities had mogen bezetten. Ook toen nog leverde de Russische regering uitsluitend tegen constante betaling in goud. Hulp kreeg het verzet der Spaanse arbeiders alleen door de spontaan toestromende vrijwilligers, een gemengde schaar van veel overtuigde revolutionairen, maar ook van gewone avonturiers en gelukzoekers. Deze laatsten brachten het meestal niet verder dan Barcelona; de internationale brigade heeft echter in de strijd een belangrijke rol gespeeld. De Fran-

se regering heeft dit toestromen van vrijwilligers niet verhinderd. Hierin en in het toestaan van anti-fascistische propaganda op haar grondgebied bestaat haar enige hulp. Tenzij men het als hulp zou moeten waarden, dat Frankrijk de goudschat van de Volksfrontregering in bewaring nam toen deze in handen der revolutionairen dreigde te vallen om haar later aan Franco uit te leveren, tenzij men de liefdadigheid t.a.v. de Baskische kinderen, of de beestachtige behandeling en uitlevering van de latere vluchtelingen zo zou willen opvatten. Nauwkeurig zagen echter Frankrijk zowel als Engeland toe, dat hun eigen kapitaalsbelangen door geen der beide strijdende partijen in het gedrang kwam; slechts tegen deze prijs kon hun neutraliteit worden gekocht.

Door het opdringen van de fascistische troepen, die gesteund door Duitse en Italiaanse hulp al spoedig een zware bedreiging vormden voor Madrid, werd het gebrek aan organisatie in het republikeinse Spanje acuut. Onder deze omstandigheden kwam in Madrid de sociaal-democratische regering Caballero tot stand. Onder de druk der massa's werd nu voor het eerst de verdediging der stad georganiseerd. Loopgraven en andere verdedigingswerken werden inderhaast aangelegd. Intussen bracht de regering Caballero de verschillende onafhankelijke milities onder één centraal commando, dat uitging van de regering. De maatregel was noodzakelijk voor het winnen van de strijd, daar de organisatie door de arbeiders zelf uitbleef. Soortgelijke maatregelen werden genomen t.a.v. de voedselvoorziening. Verzet tegen deze centralisatie was er niet, daar ieder wist, dat zonder

deze krachtige organisatie Madrid verloren was.

Anders ontwikkelde zich de toestand in Catalonië. Dit land lag niet direct onder de bedreiging der Franco-troepen, hier was daarom de weerstand tegen de centralisatie groter. Hij kon ook niet zo plotseling worden doorgevoerd. Wel werden geleidelijk de verhoudingen aan de fronten anders, steeds meer officieren van het oude leger kwamen er in dienst, geleidelijk werden de oude militaire regelingen hersteld. Maar geheel kon zich dit toch niet doorzetten. Bovendien beheersten de comité's nog steeds de bedrijven. De CNT was terwille van de samenwerking in de regering gegaan, maar deze regering zelf had nog slechts beperkte macht.

De centrale regering, overgeplaatst naar Valencia, trachtte echter ook Catalonië onder haar volle heerschappij te krijgen. Voor haar was dit een noodzaak. Het belangrijkste industriële- en havencentrum van Spanje mocht geen halfcontroleerbaar gebied blijven. Maar de arbeiders voelden er niets voor, zich geheel onder de voogdij van deze nieuwe „democratie” te laten plaatsen.

Op deze wijze hoopten de spanningen zich op tegen de „regeringsgetrouwen”, UGT, PSU, links-republikeinen aan de ene kant en de organisaties, die de arbeidersmacht niet prijs wilden geven, de CNT-FAI en de POUM. De regering beschikte over verschillende machtsinstrumenten. Buiten het belangrijke feit, dat zij de draden van het maatschappelijk leven in handen had, beschikte zij over de volksfrontmilitie versterkt met afdelingen van „regeringsgetrouwe” guardia civil. De arbeiders beschikten over hun eigen milities en bovendien hielden zij de bedrijven bezet. Beide machten trachtten

zich tegenover de andere te versterken. De Volksfrontmilitie trachtte op allerlei wijzen wapenen aan de milities van CNT-FAI te ontfutselen.

Het conflict brak openlijk uit in Mei 1937, toen de stalinisten trachtten de telefooncentrale van Barcelona te bezetten. Zij stuitten hier op tegenstand der arbeiders die deze centrale bezet hielden. Deze actie luidde het begin van de strijd in. De arbeiders bezetten de proletarische wijken van de stad, bestormden de in dit gebied gelegen kazernes van regeringsgetrouwe troepen en leverden deze uit aan de organisatie der CNT. Zij stelden zich op, gereed om op het eerste sein ook de regeringswijken te bestormen. Maar dit sein kwam niet. Integendeel, de landelijke leiding van de CNT gaf het parool uit de wapens neer te leggen en „de broederstrijd te staken”. Alleen de verschillende onderafdelingen der CNT, zoals de Libertaire Jeugd van Catalonië, de Vrienden van Durrutti, de Zeeliedenorganisatie alsmede de POUM hielden voet bij stuk en weigerden de wapenen neer te leggen, maar zij waren onmachtig tegenover het uit Valencia oprukkende leger. Dit leger, onder leiding van dezelfde generaal, die in October 1934 in opdracht van Lerroux de separatistische opstand had neergeslagen, rukte nu in snelle marsch op naar Barcelona, om de arbeiders te ontwapenen, daarbij de volle steun en medewerking genietende van de organisaties der CNT. Tegelijkertijd stelde de CNT de door de arbeiders gearresteerde guardias in vrijheid, ondanks het feit, dat in hun kazerne monarchistische en fascistische insignes waren gevonden. Het was een overwinning der reactie op alle fronten.

Om dit „verraad der CNT” te begrijpen, is het niet voldoende te weten, dat op het moment van de strijd in Barcelona Engelse en Franse oorlogsschepen opstoomden naar deze haven. Het „verraad” was de konsekwentie van de gedurende de gehele voorafgaande periode gevoerde politiek. Het was het onvermijdelijke bankroet van deze politiek. De macht van de arbeiders in de bedrijven was onder invloed van regering en economische raad langzaam ondermijnd, zelfs de bedrijfscomité's stonden gedeeltelijk onder controle der regering. Nu ging het er nog slechts om, de laatste sporen van de arbeidersmacht op te ruimen. Tegenover deze poging kon slechts één enkele tegenpoging worden gesteld: een tweede revolutie. De CNT-organisatie, die zich geheel in samenwerking met de organen van het Volksfront had verstrikt, was niet in staat tot een dergelijke revolutionaire strijd op te roepen, te minder, waar zij zich zag geplaatst tegenover de overmacht niet alleen van de Volksfrontmilities, maar bovendien onder de dreiging der opstomende oorlogsschepen. Wat de situatie in Barcelona zelf betreft, was een overwinning der arbeiders zeker geweest. Maar als resultaat van deze overwinning zou de stad in hetzelfde isolement worden geplaatst als daarvóór met Asturië het geval was geweest, met mogelijk dezelfde gevolgen.

De ontwapening der arbeiders in Barcelona, het „verraad” der CNT betekent het bankroet van het anarcho-syndicalisme. Het „vrije communisme” is een illusie gebleken. Op grondslag van het vrije verdrag kon de samenleving niet worden georganiseerd, dus zette de centrale organisatie onder leiding van de staat zich toch

door. De critiek der hollandse anarchisten, die menen, dat de ondergang der revolutionaire beweging in Spanje het gevolg is van de militaire strijd, is een hopeloze uitvlucht. De regeling der economie vraagt precies zoveel organisatie als de militaire strijd. Zijn de arbeiders hiertoe niet in staat, dan hebben zij de revolutie verloren. Daarom moeten wij de oplossing niet zoeken in een herleving van het Spaanse anarcho-syndicalisme, maar in de richting, die de Asturische mijnwerkers in de praktijk gingen.

Ook voor ons heeft hun leuze UHP een diepe betekenis, de „unie der proletarische broeders” is ook voor ons de weg naar de overwinning.

De nederlaag tijdens de Meidagen in Catalonië heeft dit land niet in staat gesteld de revolutionaire ervaring die de Asturische mijnwerkers hebben opgedaan ook voor zich zelf te veroveren. Maar zeer zwaar is hun negatieve ervaring van de daarop volgende jaren geweest, die hen heeft duidelijk gemaakt, welke rol de „democratische” regeringen in de strijd spelen. Het tragische einde van de Spaanse burgeroorlog is door de gehele voorafgaande ontwikkeling, die in de Meidagen wordt afgesloten, voorbereid.

Het heeft geen zin, nog uitvoerig te schrijven over de neergang en de uiteindelijke nederlaag van het anti-fascistisch verzet in Spanje. Vanaf het moment, dat dit verzet ophoudt revolutionair te zijn en nog slechts anti-fascistisch is, verliest het zijn grote betekenis. Het wordt meer en meer tot een onderdeel van de strijd door de verschillende grootmachten gevoerd als voorbereiding van de Tweede Wereldoorlog. Enige betekenis voor de

bevrijdingsstrijd der arbeiders heeft het vanaf dit moment niet meer.

De perspectieven van de massabeweging in Spanje.

Het verzet der maquis, dat op het ogenblik in Spanje aan de gang is, staat niet los van de vroegere massa-acties. Het is niet waarschijnlijk, dat de actie der dinamiteros in de bergen van Asturië na de val van Oviedo ooit zal zijn gestaakt. En hetzelfde geldt voor het verzet in andere streken. Ook zonder dat we over gedetailleerde gegevens beschikken, begrijpen we, dat praktisch de gehele plaatselijke bevolking dit verzet steunt of er zelfs actief aan deel neemt. Kleine patrouilles opereren tegen de verbindingen der regering; komt deze met een overmacht, dat wijken zij uit naar de bergen, eventueel gevolgd door de gehele dorpsbevolking, wanneer deze door de fascistische terreur wordt bedreigd. Voor een dergelijke guerrilla-strijd is Spanje een uitermate geschikt terrein, zoals reeds Napoleon heeft moeten ondervinden. En het is vrijwel onmogelijk voor de regering, die op de vijandschap van de gehele bevolking stoot, haar macht overal door te zetten.

Dat neemt niet weg, dat van de zo noodzakelijke sociale hervorming in deze omstandigheden natuurlijk niets terecht komt. De uitbuiting der werkende massa's is onder het Franco-regiem nog drukkender, hun onderwerping nog meedogenlozer geworden. Wat is te verwachten na de regeringswisseling, die zeker zal komen? De regeringswisseling, die wordt ondernomen om een

werkelijke beheersing der Spaanse arbeiders mogelijk te maken?

De ontwikkeling der massabeweging in Spanje in de afgelopen jaren heeft bewezen, dat een „democratisering“ der regering alleen niet voldoende is om de massa-acties in te dammen. Integendeel. Juist een dergelijke „democratisering“, die de beweging meer mogelijkheid geeft om zich te ontplooien, doet de eis van sociale hervorming nog scherper stellen. En de arbeiders en boeren wachten niet tot hun deze wordt beloofd, zij zijn gewend ze te nemen. Het zal dan ook onmogelijk zijn aan deze bewegingen een eind te maken, zonder vergaande tegemoetkomingen op sociaal gebied. Onteigening van het grootgrondbezit, radicale beperking van de macht en invloed van de katholieke kerk, zal stellig een onvermijdelijke tegemoetkoming zijn.

Maar ook met deze tegemoetkomingen moet de bourgeoisie voorzichtig zijn. Want een te snelle en te radicale inwilliging van deze eisen zou wel eens het uitgangspunt kunnen zijn van nieuwe acties. Voor de heersende klasse — en als zodanig moeten we stellig ook en misschien wel in de eerste plaats de buitenlandse bourgeoisie beschouwen — gaat het er dus om, de onvermijdelijke hervormingen op een dergelijke wijze in te voeren, dat de Spaanse arbeiders zoveel mogelijk van verdere acties worden afgehouden, doordat telkens kleine deelmaatregelen enige verbetering in hun positie brengen en zo de onmiddellijke nood lenigen. Op zijn minst zal men trachten de arbeiders op deze wijze te verdelen. Of en in welke mate dit zal gelukken, is van te voren natuurlijk niet vast te stellen. Vast staat slechts dat Spanje

ook nu, zich bevindt op de rand van de burgeroorlog en dat een buitengewoon handige politiek van de zijde der heersende klasse nodig zal zijn, om deze te voorkomen.

Nog verder voert ons de vraag, wat wij van de ontwikkeling der Spaanse massabeweging hebben te verwachten indien deze nieuwe burgeroorlog een feit wordt. De verhoudingen zullen dan heel anders zijn dan in 1936. Het proletariaat zal zich dan direct bevinden tegenover de geconcentreerde macht van het grootkapitaal. Maar dit zal niet op dezelfde wijze kunnen optreden als het Duitse en Italiaanse kapitaal in 1936. De brute, militaire onderwerping kan Spanje voor hen niet ontsluiten, kan niet de basis vormen van de noodzakelijke politieke en economische doordringing. Dus zullen de grootmachten trachten de beweging te splijten, door radicaal op te treden tegen de „extremisten“ en soepel te zijn tegenover de „verdraagzame“ richting. Hoe ver dit alles zal gaan, kunnen wij nu nog niet weten. En evenmin kan men vooruit zien, welke maatregelen de arbeidersklasse hiertegenover zal stellen.

De Spaanse burgeroorlog heeft aan het Spaanse proletariaat harde lessen geleerd. Dit heeft geleerd, dat strijd zonder organisatie niet mogelijk is. Het heeft ook geleerd, welke betekenis de organisatie door de „democratische“ organen van de staat heeft. Maar de positieve

les ontbreekt. Behalve voor Asturië. Het is niet onmogelijk, dat in de burgeroorlog die zich in Spanje eventueel zal ontwikkelen en die zich in dit geval direct tegen de „democratische“ machten moet richten, de tegenstellingen scherper zullen zijn. Wat de binnenlandse situatie aangaat, zal er geen andere keus zijn dan tussen proletarische organisatie of onderwerping. Als de grootste bedreiging van de revolutie in Spanje staat echter Rusland op de achtergrond, dat door zijn steun een nieuwe centrale uitbuitings-organisatie zou kunnen afdwingen. De strijd in Spanje zal daarom voornamelijk verlopen tussen stalinisten en UHP, de unie van proletarische broeders.

Vóór alles is het duidelijk, dat de strijd in Spanje geen uitzicht biedt zonder de actieve en revolutionaire steun van het proletariaat in de andere landen. Dit is nu niet anders dan in 1936. Uiteindelijk kunnen wij over de perspectieven van de massabeweging in Spanje dus niet oordelen, zonder de gehele wereld-situatie te beschouwen. Maar in de beschouwing van deze wereldsituatie vanuit revolutionair oogpunt is Spanje een belangrijke actiefpost, niet alleen vanwege de gespannen sociale verhoudingen, maar ook vanwege de belangrijke, in de burgeroorlog opgedane, revolutionaire ervaring.

In onderstaand artikel willen wij een overzicht geven van de ontwikkeling van de klassebewegingen der arbeiders, zoals deze zich in de jaren vóór de oorlog in België en Frankrijk voltrok.

Uit dit overzicht zullen wij zien, hoe reeds in deze jaren de arbeiders genoodzaakt waren hun acties zelfstandig te organiseren en hoe zij hier van de aanvang af de partijen en vakverenigingen, als handlangers van de regering tegenover zich kregen.

De hier beschreven acties waren nog betrekkelijk zwak en werden door de regering en haar helpers vrij gemakkelijk gebroken. Maar toch zijn zij belangrijk, omdat in deze strijd de arbeiders de eerste stappen zetten op de geheel nieuwe weg, die van de zelforganisatie door middel van de bedrijven.

De oorlog heeft de verdere ontwikkeling van deze strijd onderbroken. Maar de tegenwoordige centralisatie van de economie door de staat, de volledige inschakeling van alle partijen en vakverenigingen in het staatsapparaat maken het zelfstandig optreden der arbeiders meer dan ooit noodzakelijk. Om deze reden is het van groot belang, dat we ons deze vooroorlogse acties opnieuw in het geheugen roepen, want in hun verloop vinden wij waardevolle aanwijzingen voor de oplossing der problemen waarvoor de arbeidersklasse ook in de naaste toekomst zal worden gesteld.

De Belgische Mijnwerkersstaking van Mei 1935.

De Belgische mijnwerkersstaking van Mei 1935 was een hoogtepunt in de arbeidersstrijd gedurende de afgelopen 15 jaren. Niet door haar omvang, want in dit opzicht bleef ze beneden de groote spontane stakingsgolf van 1932 en ver beneden de Fransche en Amerikaanse bedrijfsbezettingen van 1936 en 1937. Maar ze beteekende een hoogtepunt door de vormen, waarin ze verliep. Opvallend is, dat de massa's 'n strijdmethode toepassen, die in België nog nooit gepropa-

geerd werd. Het nieuwe verliep in hoofdzaak in twee richtingen: ten eerste werd gedurende de staking de mijn veelal niet verlaten. Dit is in 11 mijnen het geval geweest. Ten tweede probeerden de massa's tot **zelfstandig** optreden te komen door iedere leiding van eenige partij of van de vakbeweging van de hand te wijzen. Ze namen het beheer over hun strijdkrachten in eigen hand.

Op het eerste gezicht lijkt deze overgang naar nieuwe vormen onbegrijpelijk, omdat in België geen enkele groepeerings in de arbeiderswereld de propaganda voor het zelfstandig beheer van de acties voerde. Alle partijen en groepeerings werken in de vakbeweging en voerden propaganda, dat de leiding van stakingen **niet** direct bij de massa zelf kan berusten, maar dat deze aan de vakbeweging moet toevallen. Zij meenden allen, dat de groote massa te onontwikkeld, te weinig geschoold, te onervaren, te dom is, om haar eigen leider te kunnen zijn. Daarom moet volgens hen de politieke partij of vakverenigingsleiding het „denkende hoofd” van de massa zijn.

Reeds in 1932 was er een groote mijnwerkersstaking uitgebroken, die door de mijnwerkers zelf van de eene tot de andere mijn werd uitgebreid. Daarna wendden ze zich tot de vakbeweging met de eisch: „De Steunkassen open”. Dit beteekende, dat dan natuurlijk meteen de leiding op de vakbeweging zou overgaan. De vakbeweging ging op deze eisch in, met als gevolg, dat ze de staking heel gauw ophief, zonder werkelijk resultaat te hebben bereikt. In 1935 bleek nu, dat deze les niet onopgemerkt voorbij was gegaan.

DE STAKING.

1 Mei 1935. De vakbeweging en de sociaal-democratie hadden de massa opgeroepen op deze dag algemeen te staken onder het parool: „Voor het plan van de arbeid”. Zooals altijd in België werd ook nu druk gestaakt. Maar toch waren er hier en daar arbeiders, die op 1 Mei waren blijven werken. Dit werd het feitelijke uitgangspunt voor de geweldige stakingsbeweging, die van 11 tot 25 Mei geduurd heeft. Toen op 2 Mei de arbeiders van de kolenmijn te Pont-de-Loup weer op het werk verscheen, kwam het tot heftige ruzie met de onderkruipers, wat er toe leidde, dat het personeel van de directie verlangde deze onderkruipers te ontslaan. Maar daar ging deze natuurlijk niet op in. Het personeel van 600 man weigerde daarop met onderkruipers te werken. Op het fabrieksterrein werd meteen een vergadering belegd, een stakingscomité werd gekozen en de volgende eischen werden opgesteld:

1. Direct het bedrijf te bezetten.
2. Uitbreiding der staking door delegatie's naar de andere bedrijven te zenden.
3. Alle besluiten worden door het personeel en het stakingscomité genomen. Partijen en vakvereniging worden uitgeschakeld. Ze kunnen als sympathiseerenden meewerken aan de staking, als ze de besluiten doorvoeren.
4. Ontslag van de onderkruipers.
5. 10% loonsverhoging en handhaving van de kindertoeslag.

6. Deze besluiten aan de vakverenigingen mede te deelen.

Alles werd terstond doorgevoerd. Op de schacht waaide de roode vlag als teeken, dat de mijn bezet was. Na 24 uur gaf de directie aan de eischen der stakers toe.

Dit „zelfhandelen” wekte groote weerklank onder de arbeiders. Overal hoorde men: „Ja, zóo moeten we het doen”. En de volgende dag ging het op een nabijliggende schacht net zoo, met hetzelfde gevolg.

Dan verliepen 8 dagen in uiterlijke rust. Maar innerlijk giste het, want duizenden stelden zich de vraag: „Is dit de uitweg?” Ieder voelde, dat er wat in de lucht hing. De socialistische minister van Arbeid, de vroegere voorzitter van de mijnwerkersbond, Delattre, gooide echter de lont in het kruitvat. Hij voerde een decreet tot verlaging van de kindertoeslag door, welk decreet reed, onder zijn voorganger, onder het ministerie Theunis was uitgevaardigd.

Vrijdag 10 Mei werd deze nieuwe verlaging op de St. Barbaramijn te Tamines bij Namen bekend gemaakt. Zaterdag 11 Mei legde het heele personeel van 500 man het werk neer. Op de stakersvergadering, die direct gehouden werd, ging het heet toe, want de verschillende politieke schakeeringen vochten om de leiding. Reformisten, Stalinisten, Trotskisten trachtten om strijd te bewijzen, dat „hun” partij de eenige, beste en eerlijkste leider van de arbeiders was. Maar uit de massa kwamen ook andere stemmen. Onder donderende bijval werd door verschillende arbeiders de zelfstandige leiding opgeëischt. Eén zei: „De vakvereeni-

gingen en de partijen hebben ons steeds verraden en de communisten vertrouwen we evenmin. Ze zijn ook een partij. We vertrouwen alleen op onszelf. De staking is onze aangelegenheid en ze hebben er met hun pooten af te blijven". Een ander zei: „Laat die klets-kousen toch eindelijk eens ophouden met over „hun“ partij te zeuren. Laten ze over de vraagstukken van de staking spreken. Want dat de staking al een politiek karakter heeft, hoeft geen communist ons te vertellen. De staking is het duidelijkste bewijs van wantrouwen tegen de tegenwoordige sociaal-democratische regering (Er waren 5 socialistische ministers). Laat ons liever er over praten, hoe we tot de algemeene werkstaking komen, als eerste stap naar de sociale revolutie“.

De verschillende partijaanhangers gingen echter voort elkaar onderling te bestrijden, waarop uit de vergadering een voorstel werd ingediend, dat hierop neerkwam, „de partijwetters uit de zaal te gooien“. Dit voorstel werd met daverend applaus begroet en met genoeg algemeene stemmen aangenomen.

Aldus was de stemming in het bekken van Namen. Maar dat hetzelfde gold voor het bekken van Charleroi en van Henegouwen, blijkt uit het volgende: Zaterdag 18 Mei kwamen Jaquemotte en Lineur, twee erkende leiders van de Communistische Partij, naar een bezette mijn, om de stakers toe te spreken. Ze kwamen voor de gesloten fabriekspoort en verzochten de „wacht“ om toegelaten te worden, om namens hun partij daar te spreken. De „wacht“ verklaarde toen van achter het hek: „Jullie kunt in opdracht van je partij hier spreken, als jullie openlijk verklaart, dat jullie en

je partij zich aan de leiding van de staking onderwerpen, geen propaganda voor een partijbelang maken en alleen het belang van de staking op den voorgrond stellen“. Jaquemotte kon echter niet verklaren dat „zijn“ partij zich aan de besluiten van de stakingsleiding kon onderwerpen. Waarop de „wacht“ antwoordde: „Dan ben jullie precies hetzelfde als Spaak, van der Velde en hun trawanten. Jullie doen alleen wat radicaler, maar de staking kan jullie feitelijk weinig schelen. Jullie wilt de staking alleen voor wat partijreclame misbruiken.“ En daarop lieten ze deze leiders zonder massa onderhoogelach der omstaande arbeiders voor de gesloten poort staan, zoodat ze onverrichterzake teruggingen.

Zoals gezegd legden op 11 Mei de 500 man van de St. Barbaramijn het werk neer en werd tot zelfstandige leiding besloten. Er werd een delegatie naar de directeur gezonden om te onderhandelen. Maar de directeur bleef afwezig. Het heele personeel bleef op de mijn, om te wachten tot de directeur terug kwam, waartoe het fabrieksterrein in een kampeerterein veranderd werd. 's Avonds half elf verscheen de directeur, maar hij kon de eischen niet inwilligen. Tegelijk verschenen politie en militairen, die echter bij de dreigende houding der arbeiders niet dorsten in te grijpen. Middernacht werd plotseling de delegatie opnieuw bij de directeur geroepen. Maar meteen kwamen nieuwe militaire troepen, die charges begonnen uit te voeren. „Zonder de minste waarschuwing schoten zij op de stakers“. („Het Volk“ van 13 Mei 1935). Plotseling ging al het licht uit en werd de strijd in het donker voortgezet. 's Morgens acht uur gaven de stakers zich

over. Er waren toen nog 117 man aanwezig, waarvan er 6 werden gearresteerd.

Van nu af begint de staking zich regelmatig te ontplooiën. Eerst langzaam, maar bij het ingrijpen van de militairen in versneld tempo. Zaterdag 11 Mei begon het bij Namen. Dinsdag sloeg het over naar Henegouwen. (Op Maandag werd nergens gewerkt door de crisis). Woensdag wordt Charleroi in de beweging betrokken. Toch is de omvang betrekkelijk gering. Bij Namen staakt alleen de mijn St. Barbera, in de Borinage 2500 man en bij Charleroi 2700 man. Dat is voor deze gebieden, die samen 30.000 mijnwerkers omvatten dus weinig. Van de 59 mijnen zijn er slechts 15 in staking. (Deze getallen, die door de burgerlijke pers zijn opgegeven, zijn niet betrouwbaar, omdat een groot aantal mijnen reeds door de crisis stopgezet waren. Er zijn wel 59 mijnen, maar het is de vraag, hoeveel er nog in bedrijf waren). Maar hoe dit ook zij, de overgrote meerderheid der mijnwerkers nam tot Donderdag 16 Mei niet aan de beweging deel. De groote massa luisterde nog naar de socialistische leiders en de vakbonden. De eerste week verliep dus niet gunstig voor de staking. Hoewel de beweging zich tot Donderdag iedere dag had uitgebreid, nam slechts een zesde deel van de mijnwerkers er aan deel.

Deze beweging overschreed voor de stakers in geen enkel opzicht een gewoon loonconflict. Alleen zochten ze naar nieuwe vormen van hun actie, OMDAT DE OUDE WEG VAN DE VAKBEWEGING ONBRUIKBAAR WAS GEBLEKEN. Het nieuwe lag enerzijds in de vorming van zelfstandige, van alle

partijen en vakverenigingen onafhankelijke comité's van actie en anderzijds in het bezetten der bedrijven. Van de 15 mijnen, die tot Donderdag 16 Mei in staking waren, hadden de arbeiders er 6 bezet. Dit bezetten der bedrijven had ten deele de zin, iedere voortgang van de productie met behulp van onderkruipers onmogelijk te maken. Maar toch was dit slechts iets bijkomstigs. De bezetting was noodig, om een aangesloten eenheid te bewaren en om de beweging te kunnen organiseren. Als iedere staker in zijn huis verdwijnt, is de samenhang zoo goed als weg. De solidariteitsbindingen leven natuurlijk veel sterker, als allen steeds te zamen zijn. De vakverenigingen organiseren hun acties, wat ze daar dan ook onder mogen verstaan, vanuit hun bureaux, maar voor zelfstandige bewegingen blijft feitelijk geen andere plaats over dan het bedrijf zelf.

Geen enkele actie is mogelijk zonder organisatiecentrum. Daarom is in de toekomst te verwachten, dat stakingen steeds meer met bedrijfsbezettingen gepaard zullen gaan.

Feitelijk vormt de bedrijfsbezetting daarom in hoofdzaak een organisatorische maatregel, die echter terstond de militaire macht tegen de stakers in het geweer dreigt te roepen. Ook de mijnwerkers in België wisten dit heel goed. Daarom hadden ze bekend gemaakt, dat de mijnen uitstekend onderhouden zouden worden en er zorg voor zou worden gedragen, dat niets werd beschadigd. De noodzakelijke werkzaamheden om het bedrijf in stand te houden, werden georganiseerd. De voeding der mijnpaarden werd geregeld verzorgd, terwijl de pompen bleven werken, om het water uit de mijn

te houden. „Ook hebben ze een radiotoestel geïnstalleerd en zorgen er voor, dat de strengste tucht onder de stakers in acht genomen wordt. Niemand mag alcohol drinken, terwijl ook het drinken van bier tot een minimum is beperkt." (NRC 22 Mei '35). Maar tegelijk was bekend gemaakt, dat de stakers de mijnen door sabotage zouden beschadigen, indien de militairen zouden ingrijpen. Later is dit inderdaad gebeurd, al had deze sabotage geringe omvang. Wel hadden de stakers een post bij de dynamietmagazijnen, om de mijnen door dynamiet te beschadigen, maar dat is tenslotte nergens gebeurd.

De beweging had dus een volkomen geweldloos karakter en men zou zich alleen verweren zoodra de militairen zouden ingrijpen. Maar..... „alles blijft echter kalm..... men verwacht geen onlusten..... de autoriteiten, alsmede de moderne mijnwerkersbond doen alle pogingen, om de conflicten zoo gauw mogelijk bij te leggen". (Het VOLK 17 Mei).

HET BIJLEGGEN DER CONFLICTEN DOOR DE VAKBOND.

Inderdaad deden de autoriteiten en de moderne mijnwerkersbond alle pogingen om de conflicten bij te leggen, al deden ze dat op verschillende wijze. De moderne bond trachtte de conflicten in de eerste plaats bij te leggen, door van haar leden onderkruipersdiensten te verlangen en zoo de staking te breken.

„Het hoofdbestuur van de moderne mijnwerkersbond heeft een manifest gericht tot de mijn-

werkers, waarin zij worden gewaarschuwd tegen communistische agitators, die..... moeilijkheden berokkenen aan de 5 socialistische ministers, die zich inspannen tot het brengen van verbetering in de toestand der arbeidersklasse. Het manifest zegt, dat stakingen op dit oogenblik slechts in zeer uitzonderlijke gevallen zijn te rechtvaardigen en eerst nadat alle middelen zijn uitgeput, om langs de weg der onderhandelingen een oplossing te krijgen voor de plaatselijke conflicten, die zich kunnen voordoen". (Het Volk 21 Mei. Ocht.)

„De moderne arbeidersbond heeft van het begin af aan stelling genomen tegen deze wilde stakingen. In een manifest heeft de bond er op gewezen, dat deze stakingen gelijk staan met woordbreuk en in strijd zijn met de tactiek, die door de moderne arbeidersbeweging wordt gevolgd." (Het Volk 21 Mei av.).

„Te Chatelneau zijn 4 mijnen geheel stilgelegd. De socialistische vakbonden sporen aan tot hervatting van het werk, wat niet opgevolgd wordt." (NRC 16 Mei).

Deze vorm van het bijleggen der conflicten had geen succes. Het eenige wat bereikt werd (en dat was voor de vakverenigingsbezitters reeds heel wat) was, dat de groote massa van de mijnwerkers nog niet aan de staking deelnam. Daarom probeerde de socialistische mijnwerkersbond ook op andere wijze de staking te breken, waarmee hier en daar meer resultaat bereikt

schijnt te zijn. De zaak is deze, dat de stakingsbeweging volstrekt niet op een gemeenschappelijke grondslag stond, wat de eischen betreft. Op de eene zijde ging het alleen om minimumloonen, op de andere bovendien om kindertoeslag, op weer andere om algemeene loonsverhooging. Nagenoeg algemeen was de eisch van handhaving der kindertoeslag en een minimum-loon van 30 francs (f 1.50) per dag. Verder werd hier een algemeene loonsverhooging verlangd van 5% en elders van 10%.

Van deze omstandigheid trachtte de vakbond nu heel handig gebruik te maken, door op verschillende afzonderlijke mijnen „het conflict bij te leggen".

„In de mijn Marchienne-au-Pont slaagden de mijnwerkersleiders er in, van de mijn-directie te verkrijgen, dat de laagste loonen zouden worden hervat. De stakers namen hiermee genoegen en besloten Vrijdag het werk te hervatten. In een mijn te Dampreny verliep het conflict op dezelfde wijze. In twee mijnen te Chatelneau en Gilly werd nog geen accoord bereikt". „Door tusschenkomst van de mijnwerkersbond heeft men overeenkomsten bereikt op twee plaatsen, zoodat Vrijdag 1000 van de 2500 stakers, die er Woensdag in de Borinage waren, het werk zullen hervatten." (Het Volk, 17 Mei).

Hierbij is echter te bedenken, dat deze overeenkomsten **niet** door de stakers werden afgesloten en dat het daarom zeer de vraag is, of deze 1000 inderdaad op

Vrijdag aan het werk zijn gegaan. We konden daarom geen nadere gegevens krijgen, maar gezien het verdere verloop der beweging, die, zooals we nog zullen zien, weldra tot 18000 stakers uitgroeide, is het nauwelijks aan te nemen, dat de arbeiders inderdaad aan het werk gingen. Maar in ieder geval is het duidelijk, dat de **vakbonden** op deze wijze de **staking trachten te breken**. Zou het hun gelukken inderdaad 1000 van de 2500 man aan het werk te krijgen, dan was de staking natuurlijk vernietigd.

Maar de vakbond had nog andere pijlen op zijn boog: hij belegde op Zondag 19 Mei een congres **alleen voor het bekken van Charleroi**. De handigheid zit hierin, dat de overgrote meerderheid van de mijnwerkers van Charleroi nog niet in staking was gegaan en het bondsbestuur hier zodoende een afkeuring van de staking door de arbeiders meende te kunnen krijgen. Op dit congres werd vastgesteld, dat rondom Charleroi 8 plaatselijke stakingen waren met 3000 arbeiders. De gedelegeerden verdedigden de bezetting der bedrijven en verklaarden, dat dit niet onder communistische invloed gebeurde, maar „dat de mijnwerkers door ellende zijn gedreven".

Na discussie werd ten slotte een resolutie aangenomen, die op het volgende neerkwam:

1. De bedrijfsbezetting werd afgekeurd.
2. De mijnwerkers worden aangespoord, de bestaande loonovereenkomst te eerbiedigen.
3. Aan de nationale, gemengde mijncommissie (georganiseerd overleg) zou een verzoek worden gericht, om

bijeen te komen, ten einde de loonen, die **minder** dan 30 francs per dag bedragen, te herzien.

Omtrent dit congres merkt de „Nieuwe Rotterdammer Courant” van 20 Mei '35 op: „Verschillende afdelingen waren niet vertegenwoordigd”. „De socialistische leiders blijken slechts met moeite de helft van hun menschen in de hand te hebben”. Dit blijkt dan ook uit de stemming. Bovenbedoelde resolutie werd aangenomen met 17 plaatselijke vereenigingen vóór, 14 tegen en 5 blanco. Dat wil zeggen: de vakbond kon in dit gebied, dat toch voor het grootste deel niet in de staking betrokken was, niet eens een werkelijke meerderheid voor haar „politiek” halen. Maar de nieuwe pijl was afgeschoten: de „democratie” van het georganiseerd overleg zou nu als middel moeten dienen, de staking te breken.

HET BIJLEGGEN DER CONFLICTEN DOOR DE AUTORITEITEN.

Zooals gezegd hadden de vakbonden bondgenooten in het bijleggen der conflicten, n.l. „de autoriteiten”. Daar waren 5 socialistische ministers. En die hadden ook weer bondgenooten in de militaire macht. Maandag 19 Mei verspreidt zich het bericht onder de bevolking, dat 500 militairen op weg zijn naar het bekken van Charleroi en de Borinage. Een intense woede maakte zich van de mijnbevolking meester. „De stakers trokken naar de mijnen en bezetten nog eenige schachten”. „Naar het woord der socialistische leiders wordt niet meer geluisterd”. (N.R.C. 22 Mei ocht.). Dinsdag

20 Mei verspreidt zich het bericht, dat de militairen inderdaad gekomen zijn. „Toen het bekend werd, dat de gendarmerie was gekomen, stroomden velen naar de mijnen, waarbij vooral vrouwen tot volhouden aanspoorden..... De stakers laten niemand op de mijn toe, zelfs niet de socialistische en communistische leiders”. (Het Volk, 22 Mei ocht.).

En nu begonnen de troepen van de „5 socialistische ministers” het conflict op hún wijze bij te leggen. Zonder tijd te verliezen begaven ze zich naar de mijnen en begonnen deze meteen te omsingelen. Ze bewerkten de stakers „met de zachtste middelen, waarover ze beschikten”, n.l. met traangas en ze rookten de arbeiders uit de bedrijven. „Verschillende arbeiders werden bewusteloos. De bevolking stroomde samen, maar werd door 250 man gendarmen uiteen gedreven”. (Het Volk, 23 Mei ocht.). In Pont-de Loup wilden 15 man zich niet overgeven; ze klommen door een luchtververschingsbuis naar beneden, om 200 meter onder de grond een hongerstaking te beginnen. Onder de dreiging van een nieuwe traangasbewerking werden ze echter naar boven gedreven. In korte tijd werden zoo de bezette mijnen ontruimd en daarna werden alle mijnen, waar gestaakt werd, met militairen bezet.

Dit militaire optreden droeg echter niet bij tot oplossing der conflicten. Het antwoord der mijnbevolking was een uitbreiding der stakingsgolf. De volgende dag, Woensdag, ligt het werk stil in 28 mijnen, terwijl 13000 man in staking zijn. En „Donderdag, 23 Mei heeft de staking zich opnieuw uitgebreid in het gebied van Charleroi en omliggende streken”. (Het Volk, 23 Mei ocht.).

Van de 59 mijnen zijn er 32 in staking met 18000 stakers. „De stakers schijnen niet meer voor rede vatbaar te zijn..... Ze zijn ongevoelig voor de raadgevingen der vakvereenigingsleiders. Deze hebben thans nog slechts hun hoop gevestigd op de bijeenkomst van de nationale mijncommissie, die Donderdag bijeenkomt.” (Het Volk, 23 Mei ocht.).

De bijeenkomst van het georganiseerd overleg kwam tot de conclusie, dat de loonen per 1 Juni met 5% verhoogd moesten worden wegens het stijgen van de prijsindex voor levensmiddelen, terwijl de laagste loonen zouden worden herzien. Tevens kondigden de „5 socialistische ministers” bij monde van Delattre aan, dat het decreet betreffende de kindertoeslag herzien zou worden. Met deze overeenkomst gaan de mijnwerkersleiders naar het mijngebied. De afdeling Charleroi besluit met 57% der stemmen vóór de overeenkomst te aanvaarden en ook in het centrum legt men er zich bij neer. Hiermede was de beweging practisch afgesloten en „Het Volk” van 29 Mei kon zegevierend berichten:

„Dank zij het ingrijpen van Van Zeeland en Delattre, die concessie's van de mineigenaren hebben verkregen en dank zij ook de houding van de moderne mijnwerkersbond, die geweigerd heeft, de wilde stakingen in het bekken van Charleroi goed te keuren, hebben het gezond verstand en de discipline van de mijnwerkers gezegevierd. De stakers hebben heden, Dinsdag 28 Mei, op enkele uitzonderingen na het parool van de moderne bond gevolgd en het werk hervat. Zelfs degenen, die het compromis niet geestdriftig ontvingen, zijn weer

aan het werk gegaan. Slechts in twee mijnen duurt de staking voort.....”

Naar onze meening heeft niet „de discipline van de mijnwerkers gezegevierd”, maar wel het gezonde verstand, dat de conclusie trok, dat een kleine groep als alleen de mijnwerkersbevolking niet opgewassen was tegen de enorme macht. Om zich een weekloon van f 6.— tot f 7.50 te verzekeren moesten de mijnwerkers de strijd opnemen tegen de mineigenaars, tegen de militaire macht van de „5 socialistische ministers” en tegen hun eigen vakbeweging. Tegen zulk een macht moeten minstens ettelijke honderdduizenden in de strijd komen. Maar de beweging sloeg niet op de andere industrieën over en zoodoende zegevierde „het gezonde verstand” wel. Niet de discipline van de mijnwerkers heeft gezegevierd, maar wel de „discipline” van de overige arbeidersbevolking.

DE GROOTE FRANSCHES STAKINGSBEWEGING VAN JUNI 1936.

De groote stakingsbeweging van 1936 in Frankrijk toont een heel ander beeld dan dat van België. De Fransche vakbeweging trachtte nog haar oude functie van de leider der arbeiders te zijn, uit te oefenen, al gingen de stakingen in het geheel niet van haar uit en al pasten de massa's strijdmiddelen toe, die nooit door haar waren gepropageerd. Deze stakingsbeweging is dus een mengeling van oud en nieuw. Om haar ontstaan te begrijpen is het noodig na te gaan, uit welke politieke atmosfeer ze geboren werd.

ONLUSTEN TE PARIJS OP 6 FEBRUARI 1934.

We gaan daartoe twee jaar terug. Onder de druk van de crisis werden de fascistische stroomingen in Frankrijk voortdurend sterker. De royalisten weren zich krachtig, om de republiek ten val te brengen en opnieuw een koning aan de regeering te brengen. Ook de Stalinisten en de fascistische jeugd (jeunesse patriotique) bestrijden de regeering Daladier. Op 6 Febr. komt het in het parlement tot heftige tooneelen. Als Daladier een regeeringsverklaring wil voorlezen krijgt hij daartoe geen kans. Want de communisten beginnen de Internationale te zingen, wat dan door de rechterzijde met het Fransche volkslied wordt beantwoord. Toch weet de regeering zich te handhaven met behulp van de socialisten.

Buiten het parlement gaat het echter veel heftiger toe. Een woedende menigte van naar schatting 40.000 betoogers heeft verscheidene malen tevergeefs getracht het Kamergebouw te bestormen en het Departement van Marine in brand te steken. De aanvallen werden afgeslagen door een 18000 man sterke politiemacht. Barricades worden opgericht, autobussen en tramwagens omvergeworpen en in brand gestoken. Er zijn vele dooden en honderden gewonden.

Het ging hier om een fascistische krachtproef. De regeering moest op zij gezet, de democratische orde door een fascistische vervangen worden. De aanslag mislukte. Maar de volgende dag bevatte de „Action Française” (Koningsgezinden) een oproep van de Hertog Jean de Guise, de in ballingschap levende Fransche

troonliefhebber, waarin het heet: „Franschen van alle partijen en alle standen! het uur is gekomen, het monarchistische principe te herstellen, waarop de grootheid van Frankrijk heeft berust en welke honderden jaren heeft geduurd.”

Maar de socialisten en ook de Stalinisten slaan alarm. De voorzitter van het socialistische vakverbond Jouhaux, kondigt tegen 12 Februari een algemeene proteststaking af, die door haar millioen leden prompt wordt voltrokken. Ernstige botsingen kwamen niet voor, wat beteekent, dat in slechts enkele steden gevochten werd, en in Marseille twee politieagenten gedood werden. Jouhaux kondigt aan, dat dit slechts een voorproefje is, voor als de heeren fascisten weer zulke grappen willen uithalen als op 6 Febr. en hij roept de bevolking op, zich gereed te houden, om opnieuw in te grijpen, als dit noodig mocht blijken.

HET „VOLKSFRONT”.

Dit was echter niet de eenige afweer tegen de fascistische dreiging. De radicaal-socialisten (de partij van de kleine burgerij), de socialistische partij, het socialistische vakverbond (C.G.T.), de communistische partij en het communistische vakverbond (C.G.T.U.) slopen een eenheidsfront op een minimum-program, terwijl het heele land overdekt werd met „anti-fascistische comités”. Wat de C.G.T. betreft, haar voornaamste programmapunt bestond uit de nationalisatie der industrieën, benevens de 40-urenweek, vacantie met behoud van loon en het afsluiten van collectieve con-

De verkiezingen brachten dus een overweldigende meerderheid voor het Volksfront en Leon Blum, de leider van de socialistische partij was daarmee de aangewezen man, om een nieuwe regeering te vormen. Met zijn nieuwe kabinet kwam hij op 4 Juni gereed.

DE STAKINGEN.

Het behoeft geen nader betoog, dat de arbeidersbevolking in een overwinningsroes leefde en zich te recht of ten onrechte als een macht voelde. Het was dan ook vrij stomprinnig van de directie Bréquet te Le Havre, om twee militante vakvereenigingsmannen te ontslaan, omdat ze op 1 Mei hadden gestaakt. Het bedrijfsperoneel protesteerde en onderhandelde over weer in dienst name. Maar zonder resultaat. Daarop besloot de plaatselijke afdeeling van de metaalbewerkerbond het bedrijf door de 600 werklieden op 12 Mei te doen bezetten. (Ook hier was het motief voor „bezetting” het groote gevaar voor onderkruipers). Gezien de groote sympathie voor deze bezetting onder de bevolking, aanvaardde zoowel de directie als de burgemeester een verzoek, om een bindende uitspraak als bemiddeling te willen geven. De uitspraak luidde, dat het sinds jaren gebruikelijk is, dat de arbeiders op 1 Mei de vrijheid hebben het werk neer te leggen. Hier treft dus de directie schuld, zoodat de twee werklieden weer op hun werk terug kunnen komen. Zoodoende is ook de staking de schuld van de directie zelf, zoodat ook de twee stakingsdagen uitbetaald dienen te worden.

Hoewel van deze gebeurtenissen niets in de kranten

tracten met de ondernemers. De samenwerking met de communistische partij ging niet van harte. Want deze partij stond niet op het standpunt der nationale verdediging van Frankrijk en verzette zich daarom tegen bewapening. Hierin kwam echter een grondige verandering, toen plotseling op 15 Mei '35 het bevel van Stalin kwam, dat de communistische partij zich volledig op de verdediging van Frankrijk moest richten. Aanvankelijk scheen de partij in volkomen verwarring te geraken, door deze plotselinge koersverandering. Maar ze paste zich toch snel aan, en zooals ze in alles graag uitblonk, zoo trachtte ze nu alle andere partijen in chauvinisme de loef af te steken. Nu kon ook de verbinding van de C.G.T. met de C.G.T.U. tot één vakverbond tot stand komen. De betoogingen van de 14e Juli '35 gaven een getuigenis van de geweldige kracht van het „volksfront”.

DE VERKIEZINGEN.

Zoo ging het Volksfront de verkiezingen in, die op 26 April en 3 Mei '36 werden gehouden. Het resultaat was als volgt:

	1936	1932
Communisten	72	10
Socialisten	146	97
Radicaal-socialisten	115	158
Onafhankelijke radicalen ...	31	65
Democratisch republ. Unie	88	76
Links-republikeinen	84	100
Conservatieven	11	6

verscheen, (de Humanité kwam pas op **20 Mei** met een bericht aandrigen), brak de volgende dag een soortgelijke staking met bedrijfsbezetting te Toulouse uit, dat is net aan het andere eind van Frankrijk. Ook hier ging het om het ontslag van drie arbeiders, die op 1 Mei gestaakt hadden. En ook hier eindigde het conflict met een bindende uitspraak van den burgermeester, waarbij de werklieden op hun plaats terug konden komen. De stakingsdagen werden echter niet uitbetaald. Op dezelfde dag breekt een staking uit op de machinefabriek van Bloch te Parijs, terwijl meteen het bedrijf wordt bezet. Hier gaat het echter om: loonsverhoging, het afsluiten van een collectief contract met de vakvereniging, betaalde vacantie, uitbetaling van de twee stakingsdagen. Alle eischen worden ingewilligd. (De voedselvoorziening voor de stakers werd verzorgd door het Volksfront).

Vanaf de 26e Mei neemt de bedrijfsbezetting een enorme omvang aan te Parijs, vooral toen op 29 Mei de 35000 man van Renault ook hun bedrijf bezetten. Typisch is, dat de beweging industrie-gewijs om zich heen grijpt. Eerst nagenoeg alleen metaalindustrie, dan de levensmiddelenindustrie, dan de drukkerijen enz. Weldra zijn alleen in het district Parijs 300 bedrijven bezet. Overigens slaat de beweging op alle groote steden van Frankrijk over. Voor dit soort staking vonden de arbeiders meteen een nieuw woord uit, dat klaarblijkelijk aan de auto-industrie werd ontleend. Men „staakte“ niet, maar men „débrayeerde“. Als de motor van een auto wel loopt, maar de versnelling niet is ingeschakeld, dan verricht die motor geen werk, hoe-

wel hij wel in bedrijf is. De voet van de cnauffeur is dan noodig, om de versnelling in te schakelen, zoodat de motor zijn werk kan doen. Zoo „débrayeerden“ de arbeiders hun bedrijf. Half Juli bereikt de beweging haar hoogtepunt en neemt dan geleidelijk af, zoodat het einde pas aan het eind van het jaar is bereikt.

KARAKTER DER BEWEGING.

Als we hooren van bedrijfsbezettingen, dan zijn we geneigd daarbij aan iets gewelddadigs te denken, aan gevechten en gewapende arbeiders. De Fransche bezettingen hadden niets van dit alles. De staking viel net in een tijd, dat er geen eigenlijke regeering in Frankrijk was. De oude regeering was bij de verkiezing geslagen en nam slechts de loopende zaken waar, zoolang het nieuwe ministerie niet gevormd was. En klaarblijkelijk wilde deze oude regeering, die blijkens de verkiezingen niet de sympathie van de bevolking had, het bloedvergieten aan haar opvolgers overlaten. Waarschijnlijk is dit wel de voornaamste reden, waarom de beweging zoo snel groeide. Er stond geen werkelijke macht tegenover de stakers. Maar ook de nieuwe regeering gebruikte geen geweld, wat ze trouwens met het oog op de buitenlandsche politiek ook moeilijk kon doen. Voor de stakers ging het enkel en alleen om sociale verbeteringen zonder eenige politieke bijbedoeling. Hoewel slechts een verdwijnend klein deel der arbeiders in Frankrijk georganiseerd was (de grootste vakvereniging, de C.G.T. omvatte 10% der Fransche arbeiders) bestond de voornaamste eisch bij

alle stakingen in het vaststellen van minimum-loonen en collectieve contracten met de vakvereniging. En als nummer twee stond reeds op het program de eisch van een „arbeiderscontrole“ in het bedrijf. Daarmee bedoelde men een commissie uit het bedrijfspersoneel, die grieven van de arbeiders bij de directie ter sprake moest brengen, toezicht moest houden op de uitvoering van de sociale wetten, op veiligheidsmaatregelen en dergelijke. Dus zoiets als de „wettelijke bedrijfsraden“ in Duitschland. Toen de stakingsbeweging eenmaal goed liep, kwam daarbij dan de eisch van de 40-urenweek en 14 dagen vacantie met behoud van loon. Nergens heeft de beweging dit „economische raam“ overschreden, zelfs waren er geen tendenzen die in „revolutionaire“ richting wezen.

GEEN „LOCK-OUT“, MAAR „LOCK-IN“.

De eerste stakingen ontstonden (zooals we gezien hebben naar aanleiding van het ontslag van arbeiders) ná onderhandelingen met de ondernemers over opgestelde eischen. Maar weldra verliep het proces andersom: men staakte eerst het werk en ging dan over de op te stellen eischen beraadslagen, om deze onder het oog van de directie te brengen. Soms duurden de onderhandelingen een paar dagen en ondertusschen installeerde het personeel zich in het bedrijf. Waren de eischen na een paar dagen ingewilligd, dan ging alles weer gewoon aan het werk. De onderhandelingen gingen echter meestal niet zoo vlot, omdat de eischen zeker niet gering te noemen waren. Over de loonen werd men

het gauw eens, maar de 40-urenweek en de vacantie waren groote hindernissen. En ook de „arbeiderscontrole“, hoe onschuldig deze op zichzelf ook moge zijn, was voor de Fransche ondernemers een bittere pil.

De bezetting duurde dan ook gemeenlijk eenige weken, soms meer dan een maand. Dat ging heel goedmoedelijk. Een vierde van het personeel moest dag en nacht wacht doen en niemand mocht het bedrijf verlaten zonder „pas“ van het stakingscomité. Dan was er een commissie voor de „slaapzalen“ en een voor de „eetzaal“, een sportcommissie, een commissie voor ontspanning. 's Avonds klonken de toonen van een harmonica of een gramfoon en bekende zangers zongen hier gratis hun repertoire in plaats van in het theater. Het was een dankbaar publiek, dat hen stormachtige ovatie's bereidde, zooals ze waarschijnlijk nooit op het tooneel hebben geogst. Al heel gauw trad ook een dilettantentheater uit de werklieden op, dat caricaturen van bekende ondernemers met hooge hoeden ten tooneele bracht.

Ook werd het publiek geregeld met de gang van zaken op de hoogte gehouden. Buiten hing een groot bord aan de fabriek waarop de namen van het stakingscomité prijken en waarop de eischen der stakers waren geformuleerd en waarbij het publiek verzocht werd de stakers te steunen.

De voedselvoorziening geschiedde meestal door het Volksfront, hoewel voor kleinere bedrijven de winkeliers uit de buurt allen werden aangezocht gratis allerlei levensmiddelen ter beschikking te stellen. De stakers betaalden voor hun middagmaal 1 franc (8 cent)

aan het comité, terwijl het avondeten gratis werd verstrekt. Op de „fabriekskrant” aan de poort werd dan aangeteekend, welke winkeliers hadden gesteund en welke hadden geweigerd.

Gezien het vredelievende karakter van deze beweging heeft men wel eens bezwaren gemaakt tegen de naam „bedrijfsbezetting” en spreekt men liever van een „lock-in” (insluiting), in tegenstelling tot de „lock-out” (uitsluiting), die de ondernemers wel toepasten. Leon Blum had ook bezwaar tegen de term „bedrijfsbezetting” en sprak liever van het „installeeren in de bedrijven”. Wij houden ons echter aan de naam „bedrijfsbezetting” uit overwegingen, die wij later nog uiteen zullen zetten.

RESULTATEN.

In heel korte tijd konden de arbeiders een aanzienlijke winst boeken. Reeds 14 dagen na de eerste staking in Parijs kwam de overeenkomst van Matignon tot stand op 7 Juni tusschen de grootste werkgeversorganisatie en de C.G.T. Hierin werden de grondlijnen van de komende hervormingen vastgelegd, die bestonden uit:

1. De loonen zullen per collectief verdrag met de vakvereniging worden vastgesteld.
2. Voor de arbeiders geldt vrijheid van organisatie (vakverenigingsmannen werden maar al te dikwijls ontslagen);

3. De laagste loonen worden met 15% verhoogd, de hoogere minder tot een maximum van 7%.
4. Aan ieder bedrijf zal een bedrijfsraad gekozen worden uit en door het personeel. Stemgerechtigd zijn alle arbeiders boven 18 jaar, verkiesbaar zijn alle arbeiders boven 25 jaar, die een jaar bij het bedrijf werken.

Deze overeenkomst van Matignon werd direct voor heel Frankrijk in een serie wetten geregeld. In 14 dagen tijd werden in het parlement de wetten op de 40-urenweek, op de vacantieregeling en op de collectieve contracten er door gejaagd, om de toen nog steeds onrustbarende groeiende beweging de wind uit de zeilen te nemen. Dit doel werd dan ook in zooverre bereikt, dat de beweging tegen het einde van Juni afnam, hoewel ze nog in geen maanden tot stilstand kwam.

VAKBEWEGING EN PARTIJEN.

Het ligt voor de hand, dat de socialistische partijen en de vakbeweging na dit succes ieder het vaderschap van deze beweging voor zich opeischten. Maar uit hun heele houding gedurende het conflict blijkt wel, dat ze alle door de gebeurtenissen overrompeld werden en zich te vergeefs van de leiding trachtten meester te maken. Zij leidden niet de beweging, maar de beweging leidde hen. De massa ging haar eigen weg, in weerwil van alle goede raadgevingen der organisaties.

Wel wezen de organisaties er telkens weer op, dat de stakers de orde moesten handhaven en zich niet op

het pad der gewelddadigheden moesten begeven, politieke eischen stellen of de fabrieken „in bezit nemen”, maar als de massa's inderdaad deze lijn volgden, kwam dit alleen, omdat de stakers werkelijk geen andere doeleinden hadden. Hadden de organisaties een andere politiek gevoerd, dan zou deze hopeloos mislukt zijn. De stakers streefden niet naar „de macht”, maar hielden onverbiddelijk aan hun economische eischen vast, onverbiddelijker dan de leiders der organisaties voor juist hielden.

VAKBEWEGING.

Om de rol van de vakbeweging te begrijpen, moeten we voor oogen houden, dat de Fransche vakbeweging een andere structuur had dan de Hollandsche, de Belgische of de Duitsche.

De reformistische en de communistische vakbeweging samen (versmolten in de C.G.T.) omvatten vóór de staking slechts 10% der Fransche arbeiders. De rest was ongeorganiseerd, afgezien van een verdwijnend klein aantal in de confessioneele bonden. Het beste waren de arbeiders in de vitale bedrijven georganiseerd (spoorwegen, gas, electriciteit, post), **die juist niet aan de staking hebben deelgenomen**, hoewel de loonen hier ook alles te wenschen over lieten door de aanhoudende prijsverhogingen der levensmiddelen in de laatste jaren. Hieruit volgt al direct, dat de beweging gedragen

werd door ongeorganiseerde massa's.

Doel van de beweging was echter een bepaalde bestaanszekerheid, die men zag in collectieve contracten met minimum-loonen. Het ligt daarom voor de hand, dat een stakend personeel zich direct tot de vakbeweging wendde om dergelijke contracten af te sluiten. De vakbeweging kon dit echter alleen, als de arbeiders zich in de vakbond organiseerden. Zoo zien we dan plotseling een geweldige groei van de vakbeweging, die in één maand ruim 1½ miljoen leden won. (Op 23 Juni bedroeg het ledental 2.600.000). Aan het eind van het jaar was het ledental tot 5 miljoen gestegen.

Verder was de Fransche vakbeweging lang niet zoo bureaucratisch georganiseerd als dat in andere landen het geval was. Dit is heel natuurlijk, waar in vele industrieën nog voor de vrijheid van het recht op organisatie gestreden moest worden, zoodat het „georganiseerd overleg” tusschen vakbond en ondernemers nog slecht ontwikkeld was. Het beambtendom speelde daarom in de Fransche vakbeweging nog niet zoo'n groote rol als elders. De hoofdbesturen hadden nog niet die uitsluitende macht, de groote vakbonden waren nog niet tot de „bezitters” der organisatie geworden. De plaatselijke besturen hadden nog groote zelfstandigheid en stonden nog aanmerkelijk onder de invloed van de arbeiders. Men denke b.v. aan het uitbreken der eerste staking op 12 Mei te Le Havre, waar een plaatselijke vakbond besluit tot het bezetten van het bedrijf. Een dergelijk „zelfbestuur” is in de gecentraliseerde vakbeweging der andere landen eenvoudig ondenkbaar.

DE NIEUWE LEDEN.

De vakbeweging kreeg nu ineens miljoenen nieuwe leden, maar ze had deze leden heelemaal niet in de hand. Ten eerste was haar apparaat op zulk een toevloed niet ingericht. Maar ten tweede waren deze massa's „ongedisciplineerd”. Ze voelden niets voor discipline tegenover iets wat ze voor onjuist hielden. Ze kwamen tot de vakbeweging, om **terstond** belangrijke resultaten te boeken. En zoodoende stoorden ze zich niet aan de raadgevingen der leiders en volgden eigen inzicht. We zullen zien, waaruit dit inzicht bestond. Daartoe zetten we eerst het volgende overzicht op:

OVERZICHT:

- 12 Mei 1936: Eerste staking met bedrijfsbezetting te Le Havre. Ze was tegen het ontslag van twee arbeiders gericht.
- 13 Mei: Staking met bedrijfsbezetting te Toulouse. Dit was een solidariteitsstaking naar aanleiding van het ontslag van drie arbeiders. Staking met bedrijfsbezetting bij de firma Bloch te Parijs. Eischen: loonsverhoging, collectief contract, vacantie.
- 13—25 Mei: In het verloop van deze 12 dagen volgen nog enkele bezettingen te Parijs.
- 26 Mei: Verscheidene groote bedrijven te Parijs gaan in staking, alle met bedrijfsbezetting. Vakvereeni-

gingen en partijen gaan vreezen, dat de beweging hun over het hoofd groeit en waarschuwen de arbeiders er geen politieke beweging van de maken.

- 28 Mei: „De 72 gekozen communisten zijn in het geheel niet van plan wanorde te scheppen, die de doeleinden van de heeren fascisten en reactionairen zou begunstigen”. (Cachin in „l'Humanité” van 28 Mei).
De C.G.T. grijpt in: Met de groote patroonsorganisaties zal ze de onderhandelingen openen, maar daartoe eischen de ondernemers eerst opheffing der stakingen, omdat ze weigeren te onderhandelen met het mes op de keel. De C.G.T. neemt dit aan en de volgende dag gaan de vertegenwoordigers van de C.G.T. naar de bedrijven, om de opheffing der stakingen voor te stellen.
- 29 Mei: De stakingscomité's wijzen de houding van de C.G.T. af. Ze weigeren de stakingen op te heffen, voordat de overeenkomsten getroffen zijn.
De fabrieken van Renault (35000 man) worden bezet. De beweging slaat op heel Parijs en op alle grootere steden van Frankrijk over.
- 4 Juni: Het volksfront-Ministerie komt onder leiding van Leon Blum aan de regeering. Blum erkent wel, dat de bedrijfsbezettingen in strijd zijn met de Fransche wetten, maar hij weigert zeer beslist de gewapende macht te doen ingrijpen. Men vangt meer vliegen met honing dan met azijn. (Deze uitdrukking heeft Blum **niet** gebruikt).

- 7 Juni: Overeenkomst tusschen de C.G.T. en de grootste patroonsorganisatie onder de druk van de regeering. De patroons onderteekenen wel de overeenkomst, maar wijzen de verantwoordelijkheid voor de gevolgen af. (Overeenkomst van Matignon)
- 8 Juni: Jouhaux houdt namens de C.G.T. een radiorede, waarin hij de groote overwinning van de arbeiders viert. De doelen zijn bereikt, het gaat nog slechts om een nadere uitwerking der overeenkomst. Daarom moeten de arbeiders nu de eer van de C.G.T. ophouden en ook onmiddellijk weer aan het werk gaan. Het vroegere moet nu vergeten worden, opdat men zich met kracht aan de nieuwe taken kan wijden.
„Als we dit eerste resultaat boeken..... moeten wij, arbeiders, onze onderteekening in acht nemen — de onderteekening van de C.G.T. — en loyaal en volledig de oorzaken van deze algemeene overeenkomst als afgedaan beschouwen, om in haar toepassing de nieuwe, gegroeide krachten en het groote vertrouwen te vinden, die voor de veroveringen van morgen noodig zijn”. (Prouteau, blz. 165).
- 10 Juni: „.....onze partij, die het niet aan politieke moed ontbreekt, heeft haar stem doen hooren en gezegd: De arbeiders, wier eischen zijn ingewilligd, moeten het werk hervatten”. Jaques Duclos in l'Humanité van 10 Juni.
- 11 Juni: „De vijanden van het volk lanceren voortdurend valsche geruchten, om een paniek te forcee-

ren. Zij brengen het gerucht in omloop, dat de stakende arbeiders de bedrijven in gang willen brengen..... Maar de stakers zijn sterk genoeg, om de plompe manoeuvres van hun slechte raadgevers niet te vergemakkelijken”.

„Men moet een staking weten te beëindigen vanaf het oogenblik, waarop de wezenlijke eischen zijn ingewilligd. Men moet zelfs weten toe te stemmen in een compromis, opdat men geen kracht verspilt en vooral de ophitsingscampagnes en een verwekking van een paniek door de reactie niet vergemakkelijkt”. (Thorez, secr. der Comm. Partij; geciteerd bij Prouteau, blz. 165).

„Ik waarschuw de arbeidersklasse tegen alle elementen, die niets met de vakbeweging te maken hebben en tegen allen, die, van rechts of links probeeren de huidige moeilijkheden te doen verergeren of verlengen”. (Verklaring van Salengro, minister van Binnenl. Zaken).

- 25 Juni: Minister Salengro verdedigt zijn politiek om niet met de gewapende macht tegen de stakers op te treden. Hij verklaart: „Een methode moet beoordeeld worden naar haar resultaten. Op een bepaald oogenblik telde men meer dan 1.800.000 stakers. Er zijn er nu weinig meer dan 180.000. Dus zonder een druppel bloed loopt het grootste sociale conflict, dat de Republiek ooit heeft gekend, ten einde”.
- 13 Juli: „Wij zeggen de arbeiders met vrijmoedigheid, dat zoowel het voortzetten van de stakingsagitatie als het voortzetten van de bezetting der bedrijven

hun niet ten nutte zal zijn". (Franchon, bestuur C.G.T. in l'Humanité 13-7).

3 October: Op 3 October worden voor het eerst bezettingen opgeheven in overleg met de vakbeweging. Het betrof hier het café-bedrijf.

Uit dit overzicht blijkt wel heel duidelijk, dat de geheele beweging feitelijk buiten de zgn. arbeidersbeweging om verliep. Wel bemoeiden de vakbeweging en de partijen zich er mee, maar ze waren daarin geen voortstuwende kracht. Integendeel blijkt duidelijk, dat ze remden wat ze konden. We zien hoe op 28 Mei de C.G.T. reeds ingrijpt, om een einde aan het conflict te maken en de stakingen reeds wil opheffen, vóór ze goed en wel zijn begonnen. (Pas in Juni komt de groote golf, die over heel het land slaat). Maar reeds terstond (29 Mei) blijkt, dat de arbeiders zich niet aan de raadgevingen der vakbonden storen en weigeren de stakingen op te heffen. Ze willen boter bij de visch. Ze laten zich niet met vage beloften paaien. Dan komt 4 Juni de nieuwe regeering bijeen en onder de druk van een paar millioen stakers worden in 14 dagen tijd de nieuwe sociale wetten er door gehaald. Zou er iemand zijn, die zou denken, dat het parlement zoo'n haast zou hebben, wanneer alles weer gewoon aan de gang was? De „domme massa" bleek verstandiger dan het „denkende hoofd", zooals de arbeidersorganisatie's zich zoo gaarne noemen.

Onder dezelfde druk besluiten de ondernemers dan toch maar met de vakbeweging te onderhandelen, hoe-

wel ze er eerst niets van wilden weten, als de bedrijven nog bezet werden gehouden. Zoo komt dan op 7 Juni het verdrag van Matignon tot stand. En uit ons overzicht blijkt alweer, dat de vakbeweging en de partijen verlangen dat de stakingen direct worden opgeheven. Maar alweer mis.

De grootste omvang van de beweging komt pas na het verdrag van Matignon. Alweer storen de massa's zich niet aan de organisaties. Het verdrag voorziet wel in de groote lijnen, maar heel veel komt op de uitwerking aan en er zijn in ieder bedrijf heel wat grieven, die uit den weg geruimd moeten worden en die buiten de algemeene regeling vallen. Zoo zien we dan ook, hoe op verschillende bedrijven het werk weer wordt neergelegd, waar men de staking reeds had opgeheven. De oorzaak daarvan is dan te zoeken in het langzame verloop van de afwikkeling van zaken voor het betrokken bedrijf. Het is duidelijk: de massa's gebruiken de vakbeweging wel, maar ze houden het „beschikkingsrecht" over de beweging aan zich zelf. Ze willen zelf „denkend hoofd" zijn en zijn het ook.

BETEEKENIS DER BEWEGING

Als we ons afvragen, welke beteekenis deze groote bezettingsbeweging voor de arbeidersklasse heeft gehad, dan zien we die niet in de eerste plaats in de zgn. „practische resultaten" van loonsverhooging en sociale wetten. Het minimum-loon werd op fr. 4.— per uur ge-

bracht, wat nog altijd een schandelijk hongerloon beteekende (32 cent per uur). Maar sociale wetten en loonsverhooging zijn tenslotte ook nog van vrij twijfelachtige waarde. En we hebben dan ook gezien, dat na 1936 de prijsverhoogingen de winst aan loon volkomen hebben te niet gedaan. We zien de „winst" van deze beweging in hoofdzaak hierin, dat de arbeiders als **ongedeelde bedrijfseenheden** de strijd ingingen en **zelf** als bedrijfsperoneel over hun heele actie moesten beslissen.

Hier was een werkelijke éénheid der arbeiders. Hier werd een **werkelijke democratie** geboren, die wel heel weinig met verkiezingen en dergelijke dingen te maken had, maar die de werkelijke levensimpulsen van alle ruimte tot activiteit gaf. Wie anders aan de loopende band niet veel meer dan een nul is, omdat hij zich alleen in de nauwe kring van enkele handgrepen moet bewegen, stijgt nu tot persoonlijkheid, omdat hij

deel gaat uitmaken van een werkelijk collectief. Hij vindt nu een werkterrein, waar **hij tot denken en handelen bevoegd is als ieder ander**. Dat is de **werkelijke winst die de beweging der bedrijfsbezetting** gebracht heeft. Het is de groei van de gemeenschapsgevoelens van samen iets te kunnen en pas in de gemeenschap iets te zijn. Dit is dan ook de reden, waarom we voor deze „vredelievende" beweging toch de naam bedrijfsbezetting willen handhaven. Het komt ons voor, dat in deze term de innerlijke gebondenheid der arbeiders, de wordende democratie, beter tot zijn recht komt, dan in de term „débrayeren", die de Fransche arbeiders er zelf voor vonden. De ervaring van beginnende arbeidersdemocratie hebben de Fransche arbeiders hier gemaakt en dit is de blijvende winst, al kan ze onder de druk der omstandigheden ook tijdelijk schijnbaar geheel ondergaan.

Correcties bij Maandblad no 1.

- Omslag:** De arbeidersklasse en de natuurwetenschap.
Moet zijn: Natuurwetenschap en maatschappij.
- Blz. 2 links r 8 v. o. Staat: ze. Lees: het.
Blz. 2 rechts r 11 v. o. Lees: van deze wetenschap, de wetenschap produceerende.
- Blz. 3 links r 15 v. b. Lees: productiemiddel.
Blz. 4 links r 14 v. b. Lees: ruilobject.
Blz. 6 links r 7 v. b. Lees: gemaakt.
Blz. 6 links r 18 v. o. Lees: voortspruitende.
Blz. 6 links r 12 11 v. o. Lees: kleurschifting.
Blz. 6 links r 10 v. o. Lees: waarmee.
Blz. 7 links r 11 v. b. Lees: voortgebracht.
Blz. 7 rechts r 8 v. b. Lees: draad.
Blz. 8 links r 7 v. b. Lees: oorlogen. Daarnaast.
Blz. 8 rechts r 6 v. b. Staat: het. Lees: zij.
Blz. 8 rechts r 7 v. b. Staat: zijn. Lees: haar.
Blz. 8 rechts r 7 v. o. Lees: en de veelzijdigheid.
Blz. 9 rechts r 8 v. b. Lees: Schwartz.
Blz. 10 links r 11 v. b. Lees: om de heer-.
Blz. 10 links r 9 v. o. Lees: luchtvaart-techniek.
Blz. 10 rechts r 5 v. b. Lees: particuliere
- Blz. 12 links r 2 v. o. Staat: het. Lees: zij.
Blz. 12 links r 1 v. o. Staat: het. Lees: zij.
Blz. 12 rechts r 13 v. o. Staat: dat. Lees: dan.
Blz. 13 links r 15 v. b. Komma achter gemeenschappelijke moet weg.
Blz. 13 rechts r 18 v. o. Lees: gerepareerde.
Blz. 14 links r 18 v. b. Staat: uitsluitende. Lees: uitbuitende.
Blz. 14 links r 14 v. o. Lees: als die van Mach.
Blz. 14 rechts r 8 v. o. Lees: mogelijk te woekeren.
Blz. 15 links r 5 v. b. Lees: ontwikkeld.
Blz. 15 rechts r 13 v. o. Lees: beperking ten aanzien van
Blz. 15 rechts r 1 v. o. Staat: opzicht. Lees: inzicht.
Blz. 16 links r 17 v. b. Lees: praktische.
Blz. 16 rechts r 8 v. b. Lees: positivistische.
Blz. 16 rechts r 16 v. o. Staat: gehouden Lees: gebonden
Blz. 18 rechts r 5 v. b. Lees: beide.
Blz. 18 rechts r 6 v. b. Lees: absolute.
Blz. 19 links r 16 v. o. Lees: lichtstralen.
Blz. 19 links r 6 v. o. Lees: bestudeerd.
Blz. 21 rechts r 14 v. o. Staat: deel. Lees: geheel.
Blz. 21 rechts r 4 v. o. Staat: massawapen Lees: klassewapen.

Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij
A. REIMAN Jr.



Amsterdam-C.
Joden Breestraat 103
Telefoon 47669

A5